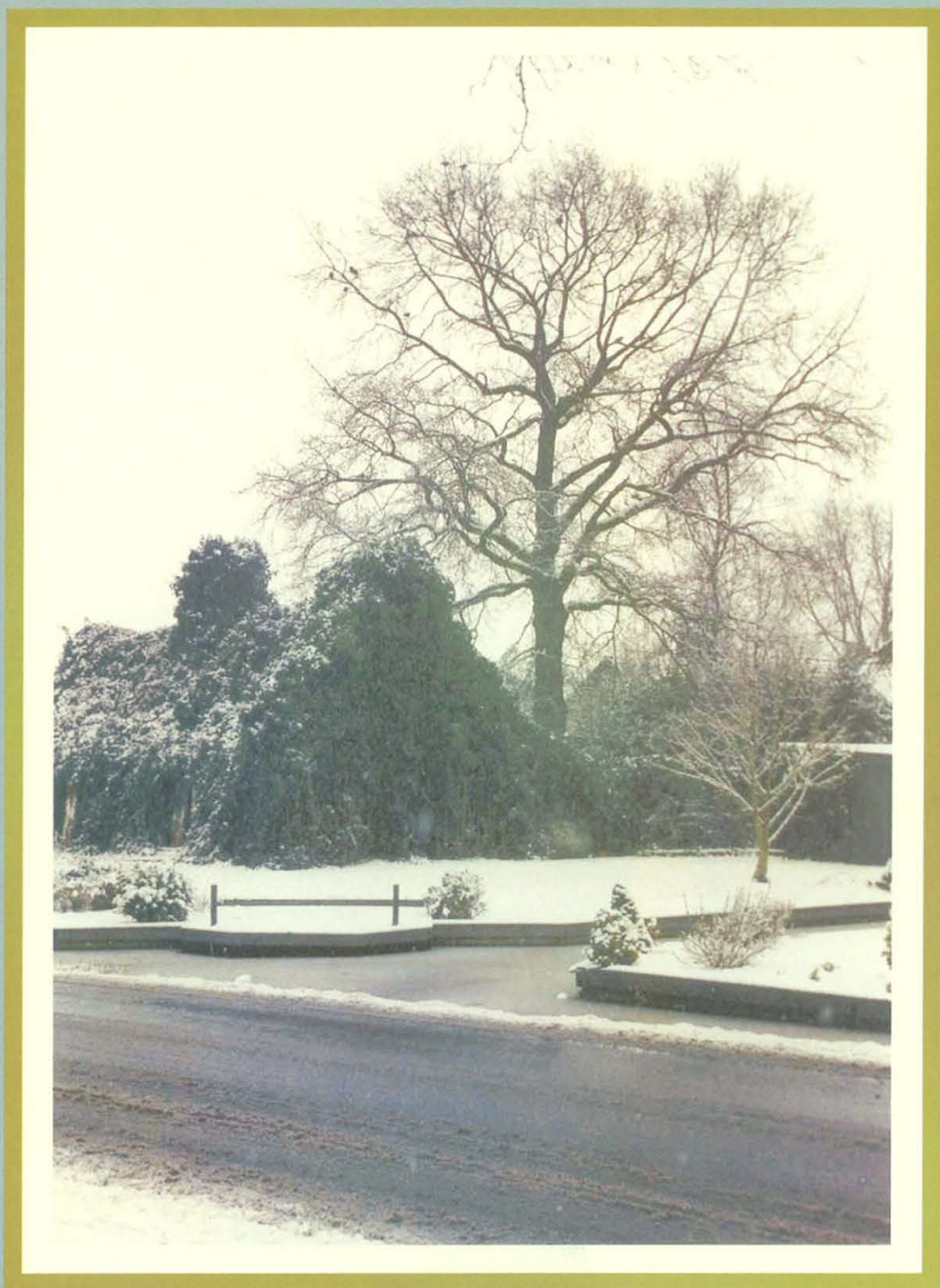

DE PROOSDIJKOERIER

September 2005 jaargang 21 nummer 3

Alleen nog herinnering

Colofon

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN 1388-7165

Redactie:

Joop Frankenhuizen (eindredacteur)
Jan Rouwenhorst
Fred de Wit

Redactieadres:

J.A. Frankenhuizen, Trilgras 16,
3648JD Wilnis. Tel: 0297-282938
e-mail: jfrankenhuizen@hetnet.nl

Bestuur:

J. Meulstee, voorzitter
Tel: 0297-264494

P.A. van Golen, secretaris, Herenweg 23
3645DE Vinkeveen. Tel: 0297-261672

C. Westerdijk, penningmeester
Tel: 0297-283339

Mw. B. van Tol-Burgers, 2^e
penningmeester en genealogie
Tel: 0297-284213

A. Hagen, bibliotheek, documentatie en
internet. Tel: 0297-287550

Mr. A. G. van Solinge, cultuur- en
rechtsgeschiedenis en publicaties
Tel: 0297-289126

E. Swaab, public relations
Tel: 0297-287469

Mw. W. Dijkhoorn, archeologie,
monumenten, excursies en lezingen
Tel: 0297-285373

Mr. J.C. van Loo Algemene zaken
Tel: 0297-288009

Ledenadministratie

L.M. Remmelenkamp, Rozenobel 27,
3641NJ Mijdrecht
Tel: 0297-286170

Postadres vereniging:

Postbus 65, 3648ZH Wilnis

Bankrekening nummer 3696 18505

Website: www.histver-pl.nl

E-mailadres: info@histver-pl.nl

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Contributie € 15,00 per jaar
Losse nummers € 4,50

Oplage: ca 1100

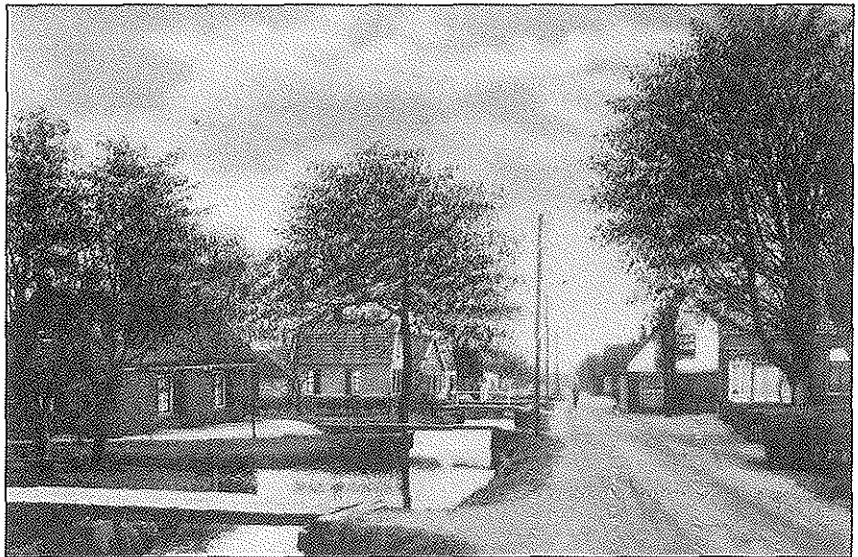
Opmaak verzorgd door de eindredacteur.
Drukwerk: Drukkerij Avanti Wilnis

Bij de voorplaat

Een winters gezicht aan het einde van de zomer. Het betreft het zogenaamde klimophuisje aan de Herenweg in Wilnis in maart 2005. Deze huisjes, oorspronkelijk waren het er twee, zijn gebouwd in het midden van de negentiende eeuw. In die tijd kwamen de verveningen in Wilnis-Veldzijde tot "bloei". Het zijn daarom ook woningen geweest bestemd voor veenarbeiders. Zij waren slecht gefundeerd want, op de hieronder afgebeelde foto uit ca 1920, zijn ze al verzakt.

Hoewel opgenomen in het 'gele boekje' zijn zij bij de vaststelling van de lijst van de gemeentelijke monumenten niet meegenomen, mede omdat zij te bouwvallig zijn om nog gerestaureerd te worden. Helaas zal binnenkort de sloperhamer zijn destructieve werk gaan doen.

Indien geen monument, waarom dan deze winterfoto. Wel, omdat het lijkt dat in monumentenland de winter is aangebroken. De staatssecretaris doet haar best om zoveel mogelijk te bezuinigen op de rijksmonumenten maar ook de gemeente De Ronde Venen heeft plannen om in de toekomst een monumentenbeleid te gaan voeren zonder de daarbij behorende financiën. Dit wordt natuurlijk een mislukking en de verdere afbraak van het cultuur-historisch erfgoed. Derhalve een herhaling van de suggestie uit de vorige editie: stort de overschotten van de rekening 2004 in een monumentenfonds!

Gezicht op de onverharde Herenweg in Wilnis omstreeks 1920 met links het zogenaamde klimophuisje.

**Kopij voor het decembernummer inleveren
voor 15 november 2005 en dan graag in platte
tekst. Dat wil zeggen zonder opmaak!**

Doelstelling van de vereniging

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin

Van de Voorzitter

Regionaal erfgoed

Met onze historische vereniging besteden we aandacht aan de regionale geschiedenis van De Ronde Venen. Via ons kwartaalblad beschrijven we belangrijke ontwikkelingen in de dorpen van onze gemeente. Nogal wat leden zijn druk met onderzoek naar de eigen familiegeschiedenis. Op de middelbare school zijn leerlingen aan de slag met opdrachten die hen in contact brengen met het verleden van de eigen omgeving, familie of bekenden. Lezingen over interessante onderwerpen of bezoeken aan historisch belangrijke plaatsen maken ons totaalaanbod nog interessanter.

Regionale canons

De uitgebreidheid van gebeurtenissen in het verleden maakt het onmogelijk om alles te bestuderen. Het heeft ook geen zin om de geschiedenis letterlijk over te doen, als dat al zou kunnen. Het bestuderen van het verleden is dus altijd afhankelijk van het maken van keuzes. Wat is belangrijk genoeg om te onthouden? Wat is interessant genoeg om door te vertellen? Wat is zo waardevol, dat we dat voor eeuwig moeten bewaren? Het leuke hierbij is dat die keuzes afhankelijk zijn van persoonlijke voorkeuren.

Het opstellen van een canon, een lijst met cultureel belangrijke personen, jaartallen en gebeurtenissen, is voer voor historici. Voor het Nederlandse geschiedenisonderwijs zoekt men naar een nieuwe opsomming van de belangrijkste historische onderwerpen. Ook voor de regionale bestudering van de geschiedenis kan een canon richting geven. Maar pas op. Het benadrukken van belangrijke zaken uit het verleden is niet zelden een vorm van patriotisme in het klein. Afhankelijk van het eigen standpunt kiest de historicus voor bepaalde gebeurtenissen of personen.

Wat belangrijke historische ontwikkelingen zijn is dan bepaald door de eigen positie hierbij. De ruzie tussen China en Japan over het beschrijven van de wederzijdse betrekkingen in de schoolboeken is maar een simpel voorbeeld. De erkenning van zestig jaar vrij Indonesië een ander. En wat te denken van de tachtigjarige oorlog tussen wat nu Nederland en Spanje genoemd wordt? In verschillende kringen wordt deze oorlog steevast een opstand genoemd. Voorzichtigheid is dus geboden. Recht doen aan de betrokkenheid van diverse groeperingen kan nieuwe ruzies voorkomen.

Leren doe je in de wereld om je heen. Ons regionale erfgoed is daarom van groot belang voor ons regionale geschiedenisonderwijs. Omgevingsonderwijs kan daarmee een politiek doel dienen. Het beschrijven van wat er vroeger gebeurd is helpt daarbij. Kennis van de kleine geschiedenis laat je de grote geschiedenis vaak beter begrijpen. Er is de laatste jaren een angstige tendens ontstaan in de benadering van plaatsgenoten die uit andere

landen afkomstig zijn. De grootvader van mijn grootvader kwam begin negentiende eeuw als Duits gastarbeider naar onze omgeving. Thomas Heinrich Schuckmann kwam in onze registers terecht als Thomas Hendrik Schockman. Zijn kleinzoon, de stiefvader van mijn vader, was Gert Schockman (Dikke Gert), die als veenarbeider aan de moffenkaai (Groenlandsekade) zijn brood verdiende. Hadden we het toen ook over aanpassen, inburgeren, immigranten, allochtonen? Het is nogal betrekkelijk.

Het onderzoeken van het verleden, laat je het heden beter begrijpen. De komst van de Hollandgänger naar de Ronde Venen is voor velen van ons een vrij belangrijke gebeurtenis. Er zijn echter voldoende redenen om heel andere ontwikkelingen nog belangrijker te vinden. Voor heel veel plaatsgenoten is dat heel verschillend. Dat mag een ieder voor zich bepalen.... En met elkaar bepalen we wat wij belangrijk vinden. Of moeten we daarbij ook nog omschrijven wie die 'wij' eigenlijk zijn?

Welkom terug

Bijzonder verheugd zijn we met de terugkomst van Peter van Golen in ons verenigingsbestuur. Al in de jaren negentig is Peter een aantal jaren secretaris geweest van de historische vereniging. Na het terugtreden van Henk Strubbe is Peter opnieuw bereid om de secretariaatswerkzaamheden voor ons te verzorgen. Dat juichen we van harte toe. We wensen Peter opnieuw een bijzonder plezierige ambtsperiode toe.

Graag verwijs ik naar de overige bestuursmededelingen achterin onze Proosdijkoerier. Zo tussen neus en lippen door wordt er heel veel gedaan aan het bestuderen van de regionale geschiedenis. Hierover lezen, hiermee bezig zijn is voor u en ons puur plezier, een prettige vorm van nostalgie. Ook voor het komende najaar wensen we u veel historisch genot toe.

Jaap Meulstee,
Voorzitter

Inhoudsopgave

- 71 Van de voorzitter
- 72 Het groene huisje
- 74 Dorpsgenoten van vroeger
- 78 Meer dan 700 jaar proosten van St. Jan
- 83 Een kerkgang anno 1809
- 87 De polder veldzijde
- 89 Veearts te Wilnis
- 91 Historiepapier
- 92 Bisschop Koenraad
- 93 Marickenland weinig te maken met Demmerik
- 94 25 jaar herindeling
- 97 Een gemeentepagina rond 1795
- 98 Van het bestuur

Het groene huisje aan de Industrieweg

door Jan Rouwenhorst

Dwars door het Mijdrechtse industriegebied of - wellicht beter - bedrijventerrein loopt de Industrieweg. De gebouwen aan weerszijden van die belangrijke verkeersader hebben geen van alle een architectonische of cultuur-historische waarde. Op drie uitzonderingen na: de bakstenen watertoren op nummer 6, de opvallende kop-romp-boerderij op nummer 30 en de dubbele daggelderswoning met de nummers 32 en 34. Dit pioniersonderkomen is in de wijde omgeving bekend als "het groene huisje".

Saskia van Ginkel-Meester en Hans Lagers schrijven in hun monumenten-inventarisatie "De Ronde Venen. Geschiedenis en architectuur" onder meer: "Van de pionierswoningen, die na het droogvallen van de veenplassen voor de eerste landarbeiders werden gebouwd, is deze dubbele woning uit 1889 één van de laatste voorbeelden. De in hout opgetrokken woningen waren snel gebouwd en bovendien geschikt voor de slappe ondergrond."

Geboren

De voorgevel is tien brede, mintgroen geverfde planken hoog. De dakgoot en raamkozijnen zijn geel van kleur. Oorspronkelijk woonden er twee gezinnen. Dat is nog goed te zien aan de huisnummering en aan de symmetrische vorm van de lange voorgevel. Links en rechts een deur en in het midden twee schuifvensters, die elk uitzicht bieden vanuit een woonkamer. Op de plek van de buitenste ramen zaten ooit deuren. In de loop der tijd is aan weerszijden een aanbouw gerealiseerd, onder een lessenaarsdak van golfplaat. De schuine toppen van de zijgevels zijn voorzien van een luik. Een zadeldak met gesmoorde, oud-Hollandse pannen completeert het pand, dat bijna geheel in hout is opgetrokken. Alleen aan de achterzijde staat een lage, blinde muur van steen.

Via de aanbouw aan de rechterkant betreed ik het huis. Afbuigend naar links is een ruimte van hooguit 10 vierkante meter: de oorspronkelijke keuken. Maar dat moet bewoner A.J. Nederhof wel uitdrukkelijk melden, want die functie is nergens aan af te zien. Later legt hij uit hoe dat komt.

"Ja, bijna iedereen die hier voor het eerst langs komt, kijkt naar dit huisje en diverse passanten maken er een foto van. Ik heb een voorbijganger eens horen zeggen dat zo'n oud, scheef staand pand maar moest worden afgebroken. Het zou niet meer van deze tijd zijn. Het huisje staat er weliswaar meer dan een eeuw, maar het heeft wel alle stormen overleefd. Dat kun je van diverse nieuwbouwwoningen niet zeggen. Daar vliegen de pannen al door de lucht als het eens flink waait."

Samen met z'n jongere zus Tiny woont de 69-jarige Arnoldus Johannes Nederhof in het huis dat opvalt door eenvoud. "Het onderhoud doe ik zelf, want dat kun je voor de huurprijs niet verwachten van de eigenaar." Broer en zus zijn allebei geboren in het daggeldershuisje, waar hun ouders in het begin van de jaren dertig introkken. "Onze vader werkte toen als boerenknecht op de hiernaast gelegen boerderij van gebroeders De Boer." Hun vader en moeder hebben in de woning vier zoons en een dochter grootgebracht.

De drie monumenten aan de Industrieweg.

Gootsteen

“En mijn soons vloeknamen in die huis. Toen was

klein kookhok buiten. Je stond dus in de open lucht

te koken in een kasten. Met de kookpot.”

heb ik bewaard. Eens in de drie jaar moet er geverfd worden. Toen ik dat weer een keer gedaan had, was er een klein kleurverschil ten opzichte van de vorige verflaag. De vroegere burgemeester Haitsma sprak me er toen vriendelijk op aan. Niet dat het overgedaan moest worden, maar hij liet merken dat het hem wel was opgevallen.”

De woonkamer meet ongeveer vier bij vijf meter. In elke hoek een fauteuil en in het midden een tafel met vier stoelen. Tussen de twee voormalige bedsteeën staat een kast. Daarmee is de kamer gezellig vol. “Er is wel tegen me gezegd dat ik de bedsteden er uit zou moeten slopen. Dan zou ik meer ruimte krijgen. Maar dat kan niet, want aan weerszijden van de bedsteedeuren staat een draagbalk. De achtergevel draagt namelijk niets.”

Cultuurhistorisch gezien is de dubbele arbeiderswoning uniek. In het Monumenten Inventarisatie Project van de provincie Utrecht worden de hoofdvormen en de detaillering van de gevel als zeer gaaf getypeerd. Bovendien wordt in de rapportage melding gemaakt van de betekenis van het pand als uitdrukking van een functie en als deel van een aanleg. Daarmee wordt bedoeld dat het huisje de enig overgebleven pionierswoning is, waarvan er 28 zijn gebouwd na het droogvallen van de polder Groot-Mijdrecht in 1877.

Auto's tellen

“Ik herinner me dat voorgevel met dommekrachten omhoog gedrukt is. Dat was een paar jaar na de oorlog. Ter plekke is toen een

betonnen plaat gestort om verdere verzakking tegen te gaan”, aldus Nederhof. “Maar recht zal het nooit meer worden. Toch heb ik geen enkele behoefte om hier weg te gaan. Ja, de omgeving is wel ingrijpend veranderd”, aldus de oud-magazijnmeester. “Vroeger keken we helemaal uit op de Provinciale weg. Samen met m'n broers deden we toen wedstrijdjes auto's tellen. Nu rijden er over de Industrieweg dagelijks duizenden auto's. Vroeger waren we erg verbaasd als er een auto reed over het grindweggetje dat het toen was. We maaiden destijds nog de slootkant tot aan de Wilnisse Zijweg. Op de driewielkar van de boer haalden we dan het hooi op, want vader hield hier nog wat koeien en varkens.”

“Ik ben als vrijgezel hier blijven hangen. Nu nog verhuizen, daar begin ik niet aan. In een flat krijg je me niet.” “Tegenwoordig moet je zelfs solliciteren naar een woning en dan zeggen ze ook nog waarvoor je in aanmerking kunt komen. Als ik hier naar buiten ga, loop ik op m'n eigen erf. In een nieuwbouwwijk stap je zo bij de burelen naar binnen. Dan ben ik toch erg gelukkig dat ik hier woon, want om dit huisje ligt nog zo'n 1200 vierkante meter grond.” Nederhof is blij dat z'n zus Tiny er ook nog woont.

Immiddels heeft het pand de status van monument.

Bronnen:

S. van Ginkel-Meester en H. Lagers, “Monumenten-inventarisatie Provincie Utrecht. De Ronde Venen. Geschiedenis en architectuur”, 2001.

De Ronde Vener, juni 1997.

Dorpsgenoten van vroeger

de Mennonietenbuurt (3)

door Stef Veerhuis

In deze aflevering is er duidelijk enig gevoel van onbehagen waarneembaar aan de Amsteloever. De bewoners hier spreken al sinds jaar en dag over “de Buurt”, terwijl de passant die zijn dorst lest in Logement, koffiehuis en uitspanning “Ruimzicht” van Dirk Knigge, het niet beter zal kennen als de Mennonietenbuurt. Het is 1901.

Het is deze kleine maar hechte gemeenschap is er, mede door de geografische ligging, in de loop der tijden aan gewend geraakt, dat het heel normaal is om hier voor een groot deel je eigen broek op te houden. Daarbij nemen ze de vele ongemakken voor lief, zoals als de slechte weg, het gesnater van vele honderden verwilderde eenden en de vaak ondragelijke stank van de achterliggende sloten die dienen als riool. Maar dit keer maken zij zich zorgen over hun veiligheid en lijkt de maat vol. Máár, vóór dat ik hen aan het woord zal laten, wil ik beginnen met een andere brief die drie weken eerder op de gemeentelijke deurmat was gevallen. Dit zijn zieleroerselen van Loones Lagerman,

geboren op 1 maart 1825 in Noorden. Wanneer zijn vader daar is overleden strijkt hij op jonge leeftijd, samen met zijn moeder, broers en zussen, neer aan de Kromme Mijdrecht. Al snel word hem duidelijk dat moeder het niet alleen kan verdienen en is het gezegde, “alle beetjes helpen”, hier ongetwijfeld van toepassing geweest. Als oudste kind in het gezin vind ik hem in het bevolkingsregister reeds op jonge leeftijd terug als arbeider. De noodzakelijke scholing zal het ongetwijfeld hebben moeten afleggen tegen werk, inzet en plichtsbetrachting. Om met het verstrijken van de tijd zelf een gezin te stichten zat er door deze levensopvatting voor hem niet in. Maar, mogelijk zijn al deze factoren toch van invloed

De Mennonietenbuurt anno 1900. Op de voorgrond links is de scheepshelling zichtbaar van Vink. Het tweede huisje links zou de bestemming krijgen als brandspuithuisje annex arrestantenlokaal met daarnaast het nieuwe graanpakhuis van Engel. De fraai ingerichte tuin aan de Amstel was van Proot, de kaashandelaar te Uithoorn, waar het destijds heerlijk toeven moet zijn geweest. Kaart uit de collectie van Henk van der Zande

geweest op zijn benoeming in 1868 tot nachtwacht en later zijn bevordering tot onbezoldigd rijksveldwachter in de buurt en de kade. Zijn schrijven kan dus mijns inziens gerangschikt worden onder het hoofdstuk veiligheid maar dan wat meer op het persoonlijke vlak. Het gemeentelijke jaarverslag van Mijdrecht dat in 1901 werd aangeboden aan de Staten van Utrecht vermeld voor de post uitgaven aan "orde en veiligheid" een bedrag van fl. 885,- aan salarissen voor twee politiedienaren en aan de vier beschikbare nachtwachten fl. 631.10. Daarnaast was Loones tevens lantaarnopsteker. Niet dat er nu zoveel aan te steken viel want de verlichting hier was niet alleen zeer karig, maar werd slechts noodzakelijk geacht vanaf september tot mei en dan alleen bij "donkere maan". Ik citeer .....

"Aan den Welede achtbaar raad der gemeente Mijdrecht

Geeft met de meeste hoogachting te kennen Loones Lager Man oud 76 jaren beroepsnachtwaker tevens onbezoldigd rijksveldwachter wonende in de krommijdrecht en in deze gemeente dat ik sedert 33 jaaren als nachtwaker en lantaarn op steeker in dienst in deze gemeente in het gedeelte Menonietenbuurt en kade dat ik niet beter weet zoo ver als mijne krachten dit toelieten deze betrekking met ijver en met lust heeft vervuld en de gemeente mijderecht nooit ergens om lastig om heeft gevallen

en de lasten van deze gemeente naar mijn vermoogen heb helpen dragen door mijn hoogen ouderdom en de krachte der laatste jaaren dit Meer toe laate dit naar behooren te verrigten. Zou ik gaarne voor deze betrekking willen bedanken en dit voor jonger kragten over laten om reden ik verlede winter door dat mijn gezichtsvermoogen Mijn begeeft en door de duisternis tweemaal in de rivier de amstel ben geloopt is in dezen Mijn beleefd en nedrig verzoek en roep ik de hulp van u ed achtbaare kollegie van den raad der gemeente Mijdrecht in om de medewerking om op een looning van hondert gulde per jaar te Moogen rekenen om mij op mijn oude dag van den bedelweg hetwelk Mij zwaar zou vallen. Daar ik de eerste 20 jaar de gemeente heb gedient 3 gulden per week nu heb ik laater heb ik 4 gulde gekregen en nu heb 5 per week In af wagting in de hoop dat de heere Gunstig over Mijn oordele want ik kan werkelijk niet Meer

Mijdrecht 12 Augustus 1901 hoogachtend uw dienaar Loones Lager Man"

Zijn jarenlange inzet wist men inderdaad op waarde te schatten. Niet alleen werd hem eervol ontslag verleend, maar ook werd zijn noodzakelijk gewenste oudedagvoorziening met een toelage van honderd gulden jaarlijks door de Heren financieel ontvankelijk verklaard. Loones Lagerman werd 85 jaar. Zijn voormalige oud collega's, de veldwachters Piet Bakker en Aart Klarenbeek, troffen hem op 28

oktober 1910 dood aan in zijn huisje in de Kromme Mijdrecht.

Opvallend in zijn brief is de berusting met de aanwezige omstandigheden in dit tijdsbeeld want van enige stemverheffing is geen sprake. Mijs inziens kenmerkt dit het dagelijks leven van de bewoners aan de Kade en Mennonietenbuurt ruim een eeuw geleden. Er moet dus wel iets aan de hand zijn geweest toen 35 bewoners drie weken later een brief ondertekenden waarin zij hun ongenoegen kenbaar maakten aan Burgemeester en Wethouders in het "verre" Mijdrecht. Zo kon het dan gebeuren dat na kennisname van hun grieven, zoals dit formeel heet, de onderstaande brief op 3 september 1901 aan de gemeenteraad werd voorgelezen:

Ondergeteekenden, Eigenaren, Huurders en inwonenden in de Mennonieten gemeente Mijdrecht, geven met verschuldigde eerbied te kennen, dat in de Raadsvergadering van 3 september 1883 was vastgesteld, eene verordening op de straat Politie voor de gemeente Mijdrecht, en dat onder meer in artikel 17 de uitdrukkelijke bepaling was vastgesteld en gemaakt, dat er in de Mennonietenbuurt niet anders dan stapvoets moest worden gereden!

Dat die bepaling thans als een doode letter wordt beschouwd en ondergetekenden thans algemeen gaarne zouden zien, door uw Achtbaar Bestuur de stipte uitvoering van dat artikel. Dat, waar onze lichtgebouwde Perceelen op onze veengronden, vaak

reeds met gescheurde muren bepaalde bescherming eischen, bij 't zoo zéér toenemen van verkeer der rijtuigen, zwaar bevrachte wagens enz en bovendien, niet te vergeten, de veiligheid der massa gaande schooljeugd welke in gevaar steeds verkeert, hopen ondergetekenden in dat gedeelten der bestaande verordening niet tevergeefs hunnen belangen bij U in te dienen en te mogen en kunnen vertrouwen, op uwen algemeene steun.

Mennonietenbuurt,

D. Knigge – M. Börger – P.J. Vink – D. van 't Riet – J.J. Looij – J. Verhoek – A.J. Proot – Wed. van Rheenen – L. Koppels, Israël leeraar – J. de Groot – L.v.d. Maat – H. de Koning – P.J. Gijsman – Wed. H. Woerde – Wed. C. Koeleman – Jan Klück – H. Schuurbijs – Wed. H.D. Kruijff – The Loos – J. Schuurman – Wed. A. van den Anker – H. Okkersen – A. Hilders – C. den Braver – W. Poelwijk – Jac. Zuidam – J.W. Hildebrand – H. van Rijk – J. van Vliet – G den Vries – J. Verkerk – J.J. van Straten ? – N. Blom en M. Cuiper.

De namen van de ondergetekenden wilde ik U niet onthouden. Enerzijds omdat de signatuur van de "hardrijders" hier ongetwijfeld zal ontbreken en anderzijds omdat de namen van de "klagers", heden ten dage bij velen ongetwijfeld enige herkenning zullen oproepen.

Nadat secretaris van der Meulen zijn relaas heeft beëindigd, deelt de voorzitter, burgemeester, W.L. van Tricht de raad mede dat er inmiddels een motie is ingebracht door wethouder W. Engel om dit gewraakte en benoemde artikel 17 uit de politie-

De Mennonietenbuurt tientallen jaren later toen de moderne tijd ook hier zijn intrede had gedaan.

verordening te doen schrappen. Ik kan me zo voorstellen dat je na deze woorden van de burgervader heel even een speld had kunnen horen vallen. Maar dan vraagt de heer A.J. Proot, zo juist geïnstalleerd als raadslid en tevens een der ondertekenaars het woord. Hij maakt Engel het verwijt dat hij slecht op de hoogte is van de belangen van zijn buurtgenoten om met een dergelijk voorstel te durven komen. En spreker gooit vervolgens olie op het vuur met "..... een verhaal uit een zeer betrouwbare bron vernomen, dat Engel kort geleden zou hebben gezegd, Rij maar raak hoor, Bakker maakt je toch niets". Voor wethouder W. Engel ging dit te ver en eist van Proot om namen te noemen, maar deze weigert vervolgens zijn "bron" te onthullen. Engel laat het er niet bij en zegt bereid te zijn vijftig gulden aan de armen te willen geven, wanneer spreker kans ziet zijn zo gewraakte uitspraak waar te kunnen maken.

Dat de hele zaak een persoonlijk tintje droeg was wel duidelijk. Wethouder W. Engel, in het dagelijks leven graanhandelaar in de Mennonietenbuurt, had in 1898 een nieuw pakhuis laten bouwen. Op steenworp afstand van de gemoderniseerde boerderij annex koetshuis van kaashandelaar Proot en diens fraai ingerichte tuin dat tegenover datzelfde graanpakhuis in de eerste Amstelbocht was aangelegd. In de volksmond bekend als de 'Hof van Eden'. De heren Proot en Engel hadden dus beiden totaal verschillende belangen. Bovendien was het zo dat de verkeerssituatie aldaar van de gekke was te noemen. Rijtuigen en karren, die de Mennonietenbuurt in of uit wilden, moesten achterom bij logement "Ruimzicht" en de scheepsmakerij van Piet Vink, om vanuit de smalle steeg hun weg langs de Amstel te kunnen vervolgen. (Een situatie die pas in 1908 kon worden verbeterd toen de nieuwe eigenaar C. de Jong bereid was dit noodzakelijke stukje grond, als ontbrekend stukje publieke weg, aan de gemeente te verkopen voor fl. 100,--.)

Vooraf in het voorjaar, zomer en najaar kon het hier een drukte van belang zijn. Kaasbrikken, voertuigen met graan en hoog opgetaste wagens met riet moesten het juiste karrenspoor houden om hier hun draai te kunnen maken. Gelijktijdig de schoolgaande kinderen de gelegenheid biedend, vast geklampt aan de achterzijde, mee te laten rijden die veelal de angstige kreten van hoofdschuddende ouderen negeerden. Voor hun dagelijkse boodschap hoefde en wilde niemand de brug over, want dat kostte geld.

Naast slager De Jong, die later met veehouder Steenkamp, de aanzet heeft gegeven tot het oprichten van de Uithoornse Bacon en Conservenfabriek, waren er in deze hoek nog twee

"slagers". Vosmeer, de touwslager en Hottinga, de blikslager en tevens loodgieter. Bovendien diende men rekening te houden met het kruisende verkeer van en naar Mijdrecht dat de houten brug met dubbele klap moest passeren. Ook de nabijgelegen Ioswal en het drukke scheepvaartverkeer op de Amstel zal bij tijd en wijle deze bedrijvigheid hebben beïnvloed. Al met al hoeft het dus geen betoog dat er hier en daar nog wel eens een kras of deuk werd achtergelaten en dat de kopjes op tafel stonden te schudden als een te zware kar of rijtuig het stapvoets rijden negeerde en dit duidelijk voelbaar aan de aanwezige turf-funderingen door gaf.

Uit de notulen is op te maken dat de gemoederen die avond nogal hoog zijn opgelopen, omdat voor- en tegenstanders voortdurend met hun standpunten en visies over elkaar heen vielen. Tenslotte herneemt voorzitter Van Tricht het woord en maakt een ieder duidelijk dat, hoe je het wendt of keert de weg in de buurtschap zeer smal en moeilijk begaanbaar is en voorlopig zo blijven zal en daardoor gevaar kan opleveren. Desondanks wordt na het nodige gekrakeel het voorstel van W. Engel in stemming gebracht en ..... met 6 stemmen vóór en vijf tegen aangenomen.

En ook hier zullen de vijfendertig ondertekenaars zich hebben neergelegd bij de uitslag van de uitgebrachte stemmen, want van verdere acties op dit raadsbesluit is in de aansluitende notulen niets te ontdekken. Wel de bekentenis van raadslid en tevens huisarts Dr. De Bruin. Hij geeft in de raadsvergadering van een maand later ruiterlijk toe het stapvoets rijden daar wel eens overschreden te hebben. Dit leidt tot een snerend antwoord van de eerder zo bekritiseerde wethouder, dat de dokter in voorkomende gevallen daar altijd draafde. Tenslotte wil W. Engel vernemen of er nog onderzoek heeft plaatsgevonden naar de uitlating van mederaadslid A.J. Proot. Burgemeester van Tricht antwoordt hem dat er in het vuur van het debat altijd harde woorden kunnen en zullen vallen en stelt voor het incident verder voor gesloten te willen verklaren.

Een ander heikel agendapunt betrof de plannen tot het realiseren van een brandspuithuis annex arrestantenlokaal vooraan in de Mennonietenbuurt. De argumenten dat dit ongetwijfeld voor nog meer overlast zou zorgen, of wel eens een verstoorde nachtrust opleverde voor omwonenden wanneer een luidruchtige "bezoeker" een nachtje werd opgeborgen, haalden het niet. De vraagprijs van het beoogde huisje dat hiervoor door de heer Engel ter verkoop was aangeboden aan de gemeente Mijdrecht was veel goedkoper dan de aankoop van grond

elders om vervolgens daar op nog eens te moeten gaan bouwen.

Wanneer er in de rondvraag vanuit de raad het verzoek wordt gedaan om bij gladheid ook in de Mennonietenbuurt te strooien, is het antwoord van de burgervader, dit verzoek in beraad te willen houden.

Op 12 juni 1902 bekrachtigen Gedeputeerde Staten van Utrecht het raadsbesluit van de gemeente Mijdrecht tot wijziging van de geldende politieverordening om de verplichting tot stapvoets rijden in de Mennonietenbuurt op te heffen.

Bronnen: Ingekomen stukken en notulen gemeente Mijdrecht 1901 en 1902
Gemeentelijk jaarverslag 1901 van Mijdrecht aan Gedeputeerde Staten van Utrecht

Meer dan 700 jaar proosten van Sint Jan

vervolg deel IV
door Fred de Wit

In de voorafgaande nummers van De Proosdijkoerier is al uitvoerig geschreven over proost Johan Albrecht van Solms Braunfels en zijn vrouw Elisabeth von Daun Gravin von Falkenstein. Hij heeft zich gedurende de tijd, dat hij proost van Sint Jan was, niet intensief met de Proosdij bezig gehouden. Dat kon hij ook niet, want als veldheer vocht hij gedurende de tachtigjarige oorlog (1568-1648) in vele veldslagen tegen Spanje in dienst van zijn zwager stadhouder Frederik Hendrik.

Als gouverneur van achtereenvolgens Utrecht en Maastricht was hij betrokken bij het bestuur van deze twee steden. Wel verkocht hij als proost op 5 december 1635, met toestemming van het kapittel, enige landerijen bij Wageningen voor 6000 gulden. Met de opbrengst hiervan moest de aanleg van een houten brug over de Amstel naar Uithoorn worden gefinancierd en zou het Mijdrechtse proostenhuis, dat in 1572 door de Geuzen was verwoest, weer worden opgebouwd. Na het gereedkomen van de brug werd deze door de proost voor 1600 gulden per jaar verpacht. Overigens zou de brug ruim 35 jaar later worden vernield om de Franse troepen, die ons land waren binnengevallen, te beletten de Amstel over te steken. Het herstel van het proostenhuis bleek achteraf niet mogelijk. Daarom besloot het kapittel de bouwval en het omliggende land, groot vijf morgen (een morgen is oppervlaktemaat van 8500 tot 10700 m², ongeveer een hectare) en 240 roeden (een roede is 15 m²), te verkopen aan de heer decaan van Berck voor 3130 gulden. Die mocht zich hierna Heer van Mijdrecht noemen. Ook deze opbrengst diende gebruikt te worden om een nieuw proostenhuis op een ander stuk grond in Mijdrecht te bouwen. Of dit inderdaad is gebeurd, zal een onderzoek in de archieven van het kapittel moeten uitwijzen. Een kleine aanwijzing hiervoor is er wel. De volgende proost na Hendrik Trajectinus was de proost Cornelis Beerninck. Deze overleed op 28 oktober 1727 te Mijdrecht en is hier ook begraven. Wellicht heeft hij dus enige tijd in het nieuwe proostenhuis gewoond. Zou dit het monumentale pand Dorpsstraat 23 geweest kunnen zijn? In een resolutie, die op 10 mei 1638 door de Heeren Staten van Utrecht was vastgesteld, werd bepaald dat, bij de

eerstvolgende vacatures in de Proosdij, de gravin van Solms, gedurende haar leven in het genot werd gesteld van alle vruchten, rechten en emolumenten van de Proosdij van Sint Jan. Dit gebeurde na het overlijden van haar man, Johan Albrecht in 1647, maar ook na het sneuvelen van haar zoon proost Hendrik Trajectinus. Zij overleed te Utrecht in 1706 en werd begraven in de Domkerk. Haar graf werd tijdens de Bataafse Revolutie in 1795 door woedende Patriotten vernield. De gravin heeft zich, in deze periodes, wel intensief met de Proosdij bemoeid. Vooral als het ging om de benoeming van de dominees van de Mijdrechtse hervormde kerk. In het vorige nummer van de Proosdijkoerier is hierover uitvoerig geschreven.

Hendrik Trajectinus

Hendrik Trajectinus van Solms Braunfels werd geboren op 11 januari 1638 te Utrecht. Als tweede naam kreeg hij Trajectinus naar de Latijnse naam van zijn geboortestad. Zijn vader, Johan Albrecht, was toen gouverneur van Utrecht. Hendrik Trajectinus trouwde op 25 september 1683 te Laubach in Duitsland met gravin Karoline Henriette zu Solms-Laubach. De bruid was 16 jaar en de bruidegom 45 jaar. Tien jaar later werd zij weduwe toen haar man in 1693 bij de veldslag te Neerwinden sneuvelde. Haar gemaal had bij zijn huwelijk al een glansrijke militaire carrière achter de rug. Hij was, evenals zijn vader, in dienst van het Staatse leger. Nu onder bevel van koning-stadhouder prins Willem III, die tevens zijn neef was. Tijdens de veldslagen, die deze voerde tegen de koning van Engeland, Jacobus II en de Franse koning Lodewijk XIV, streed hij als luitenant-generaal in de voorste linies.

Hendrik Trajectinus als bevelhebber van de Blauwe Garde Infanterie

Bovendien was hij, van 1676 tot zijn dood in 1693, kolonel van de Blauwe Garde Infanterie van de prins en landscommandant van Rhenen. Daarnaast voerde hij nog de titel van Ridder van de Duitse Orde in de Balye van Utrecht. Het is dus niet verwonderlijk dat hij zich niet erg druk maakte om de Proosdij van Sint Jan. Te meer omdat hij zich ook nog bezig hield met de wederopbouw van het slot en de stad Braunfels, die tijdens de 30-jarige oorlog, (1618-1648), in Duitsland, verschillende keren van bezetter waren verwisseld en verwoest. Hendrik Trajectinus kreeg zijn opvoeding aan het Haagse hof waar zijn tante Amalia, de vrouw van Frederik Hendrik, de scepter zwaaide. Op 17-jarige leeftijd nam hij, met haar toestemming, het bevel over van het regiment van zijn overleden vader en een jaar later de regeringszaken in Braunfels. Als militair strateeg blonk hij uit en was hij onder meer betrokken bij twee grote veldslagen.

De veldslag bij Boyne

De vader van Hendrik Trajectinus, Johan Albrecht, komt in de Nederlandse plaatselijke historie nog voor als gouverneur en generaal. Hij bemoeide zich dus ook met bestuurlijke zaken. Hij vocht tegen de Spanjaarden in Brabant en Limburg. Zijn zoon was alleen militair en vocht in Ierland en in België waar hij als generaal zeer nauw betrokken bij twee grote veldslagen, namelijk bij Boyne in Ierland en

Neerwinden in België. De overwinning die hij behaalde bij van de slag bij Boyne, wordt zelfs nog ieder jaar in Noord Ierland bij de zogenaamde Oranjemarsen herdacht. Deze heeft ook dit jaar weer voor ongeregelheden tussen katholieken en protestanten gezorgd. Om de aanleiding tot deze veldslag te begrijpen moeten we teruggaan naar onze vaderlandse geschiedenis en het huwelijk van stadhouder Willem III. Deze was op 4 november 1677 getrouwd met zijn nicht Mary, een dochter van de Engelse koning Jacobus II. Toen ze trouwden was de bruid 15 jaar en de bruidegom 26 jaar oud. Jacobus was al lang katholiek, hoewel dit in strijd was met de Engelse wetten. Het lag in de lijn dat Mary hem zou opvolgen omdat hij weduwnaar was en twee dochters had die protestants waren opgevoed. In 1673 hertrouwde hij met de katholieke Maria van Modena. Zijn tweede vrouw kreeg aanvankelijk een doodgeboren kind en opeenvolgende andere kinderen stierven jong. Maar toen Jacobus in 1685 koning werd en er in 1688 een zoon geboren werd, die katholiek werd opgevoed, speelde de hele kwestie van de opvolging weer op. Temeer omdat de koning de uitzonderingswetten tegen de katholieken niet meer toepaste. Er ontstond een revolutie. De protestante graven en hertogen, die hun privileges en hun indertijd van de katholieken geroofde bezittingen in gevaar zagen komen, zochten contact met stadhouder Willem III en

vroegen hem om zijn schoonvader van de troon te stoten. Willem III stond niet onsympathiek tegenover dit voorstel. De Staten-Generaal zag hier economische voordelen in omdat Engeland een grote handelsconcurrent was op de routes naar Azië en Amerika. Een Hollandse prins, als koning op een Engelse troon, kon de Republiek alleen maar voordeel opbrengen. Achteraf bleek dat een misrekening omdat Mary, eenmaal koningin, het gezag stevig in handen nam en alleen maar voor de Engelse belangen opkwam. Er werd een expeditie samengesteld en in 1688 stak de prins met een leger over naar Engeland. Door het slechte weer keerde de vloot terug maar op 10 en 11 november koos de vloot, bestaande uit 50 oorlogsschepen en meer dan 500 transportschepen opnieuw zee. Op 15 november landde de vloot, waaronder de Blauwe Garde Infanterie van Hendrik Trajectinus, dicht bij Plymouth. De prins en zijn leger werden in Engeland als redders ontvangen. Het gaat te ver om in onze Proosdijkoerier die gehele geschiedenis te beschrijven, maar er ontstond een opstand tegen koning Jacobus II en Willem III en zijn vrouw Mary werden op 19 april 1689 in de Westminster Abdij tot koning en koningin van Engeland gekroond. Jacobus werd verdreven uit Engeland en vluchtte naar Ierland waar hij de strijd voortzette. Met een troepenmacht van 36.000 soldaten landde Willem in

Ierland om Jacobus ook daar te verdrijven. Hieronder bevonden zich ook weer de Staatse troepen onder bevel van Hendrik Trajectinus. De Ierse stad Londonderry werd 105 dagen belegerd waarbij duizenden de hongerdood stierven. Met behulp van troepen van de Franse koning Lodewijk XIV en een klein leger van soldaten, die hem trouw waren gebleven uit Engeland, probeerde Jacobus in Boyne stand te houden. De veldslag begon op 1 juli 1690 en eindigde in een overwinning voor de koning-stadhouder. Jacobus II werd door Hendrik Trajectinus gevangen genomen. Later verleende de Franse koning Lodewijk XIV hem in Frankrijk asiel.

De veldslag bij Neerwinden in 1693

Deze behoort tot een van de grootste veldslagen die ooit in Europa hebben plaats gevonden. Alleen is hieraan in onze vaderlandse geschiedenis nooit aandacht aan besteed. Waarschijnlijk komt dit omdat Stadhouder-Koning Willem III deze slag verloor. Ook hier speelde Hendrik Trajectinus als aanvoerder van een van de legercorpsen een belangrijke rol. Het was al weer een oorlog met de Franse koning Lodewijk XIV, die zijn rijk nog steeds wilde uitbreiden ten koste van de Zuidelijke Nederlanden en de Republiek. Lodewijk wilde van Frankrijk een supermacht maken en is daar zijn gehele regeringsperiode mee bezig geweest. Gedurende zijn

Hendrik Trajectinus

vierenvijftigjarige regering heeft hij negenentwintig jaar oorlog gevoerd. En een van de gebieden die hij bij Frankrijk wilde voegen waren de Zuidelijke Nederlanden. Vanaf het midden van de 17de eeuw was Spanje, dat na de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) hiervan in het bezit was gebleven, niet meer in staat om dit gebied behoorlijk te verdedigen. De Zuidelijke Nederlanden waren daarom een prooi voor Lodewijk en iedere Spaans-Franse oorlog werd daarom daar uitgevochten, waardoor steeds meer grondgebied aan Frankrijk moest worden afgestaan. Als Antwerpen in Franse handen zou komen, was de kans groot dat de Westerschelde eveneens een doorgang zou gaan vormen naar de Antwerpse haven en daarvan moesten de Amsterdamse reders niets hebben. Ook Engeland, waarvan Stadhouder Willem III koning was geworden, zag dit niet zitten en daarom was het voor de Republiek en Engeland noodzakelijk dat de Zuidelijke Nederlanden een bufferstaat zouden blijven. De oorlog werd deze keer niet in ons land uitgevochten, zoals in 1672 toen de Fransen in de Mennonietenbuurt aan de Amstel stonden en Waverveen door hen werd platgebrand, maar in het plaatsje Neerwinden in het huidige België. Neerwinden is niet groot maar heeft een zeer rijke geschiedenis. De inwoners hebben in de loop der eeuwen vele oorlogen meegemaakt en steeds weer moest hun dorp het ontgelden. Huizen werden verwoest, voorraden geplunderd en vrouwen verkracht. Neerwinden ligt niet ver van de plaats Tienen waar de vader van Hendrik Trajectinus indertijd verantwoordelijk was voor de plunderingen die daar hebben plaats gevonden.

Het gevecht

Op woensdag 26 juli 1693 stonden bij Neerwinden twee grote legers tegenover elkaar: het Franse leger van 75.000 man, aangevoerd door maarschalk De Luxembourg en tegen een leger van Hollanders, Duitsers, Engelsen en Spanjaarden van 70.000 man onder bevel van koning-stadhouder Willem III. De legers waren samengesteld uit infanterie en cavalerie-eenheden. Tijdens de gevechten, rond Neerwinden, die meer dan 12 uur hebben geduurd, en die een uitzondering waren in de 17^e eeuwse oorlogsvoering, waren de bevelhebbers rechtstreeks aan doodsgevaar blootgesteld. De sjaal van Willem III werd door een musketkogel doorboord en zijn paard door een kanonsbal gedood. De rechtervleugel van het leger van Willem stond onder bevel van Maximiliaan Emanuel van Beieren. Deze kreeg een kogel door zijn jas en kon van geluk spreken dat hij daarbij niet werd gewond. De Franse bevelhebber De Luxembourg zag een van zijn zonen gewond afgevoerd worden. Later werd zijn been geamputeerd. Nog nooit, volgens één van de getuigen, was men verward geweest in zo een bloedbad. Overal lagen de lijken opgestapeld tussen de vechtende soldaten. Hendrik Trajectinus was een van de gewonden door een kanonskogel. Zijn

De bevelen werden via pauken
aan de cavalerie doorgegeven
Uit: A.M. MALLET, 1692.

rechterbeen was afgeschoten. Hij werd naar Tienen overgebracht waar hij op 24 juli 1693 aan het koudvuur overleed. Hij was de belangrijkste geallieerde gesneuvelde. Zijn lichaam werd naar Braunfels overgebracht en onder het altaar van de Braunfelse slotkerk bijgezet. Het uniform, dat hij aanhad tijdens het gevecht waarbij zijn been werd afgeschoten, is in het Braunfelse museum ten toon gesteld. De veldslag eindigde in een overwinning voor de Fransen. Het Staatse leger moest zich terugtrekken. Volgens sommigen was het een chaotische vlucht. Andere bronnen vermelden dat, dankzij het vakmanschap van Willem III de verliezen beperkt zijn gebleven. In ieder geval hebben de Fransen niet van hun overwinning kunnen profiteren. De Franse koning Lodewijk wilde wel verder oprukken maar zijn bevelhebber De Luxembourg weigerde dit omdat zijn leger zo verzwakt was dat het hiertoe niet in staat was. Inmiddels had Willem III begin augustus zijn verspreide troepen weer verzameld en hij wachtte rustig de aanval van het Franse leger af. Onverdachte historici, die bij hun onderzoek militaire archieven over deze veldslag hebben geraadpleegd, schatten het aantal gesneuvelden en gewonden bij de Fransen tussen de 8.000 en 10.000 soldaten. Het leger van Willem III verloor tussen de 12.000 en 15.000 manschappen. De verliezen aan

Francois Henri de Montmorency Bouteville. Hertog de Luxembourg (1628-1695) Neerwinden 29 juli 1693

uitrusting en paarden waren enorm. Het Staatse leger verloor het gros van zijn wapens. Na het sneuvelen van Hendrik Trajectinus kreeg zijn moeder, de gravin van Solms weer de emolumenten van de proosdij. Daar er geen nakomelingen waren, vervielen de titel, het beheer over stad en slot Braunfels aan graaf Wilhelm zu Solms-Braunfels Greifenstein en de Staten van Utrecht kregen weer het recht om de Proosdij van Sint Jan te verkopen aan Cornelis Beerninck.

De straatnamen

Na de oorlog moesten er in Mijdrecht nieuwe woonwijken worden gebouwd en kwam de vraag naar voren hoe de straten in de nieuwe wijken zouden moeten heten. Het was bekend dat Mijdrecht en Wilnis toebehoord hadden aan het kapittel van Sint Jan, dat dit gebied tot ontwikkeling had gebracht. De toenmalige gemeentesecretaris van Mijdrecht, J. Koedam zocht hierom contact met pater Verwoerd, waarvan hij wist dat deze in zijn vrije tijd veel onderzoek deed naar de vroegere geschiedenis van Mijdrecht en Wilnis. Zo is het idee ontstaan om de nieuwe wijk Proosdijland te noemen en de daarin aangelegde straten te vernoemen naar de proosten van Sint Jan. De mogelijkheden om historisch onderzoek te doen waren toen erg beperkt. Wie de correspondentie leest tussen pater Verwoerd en het toenmalige rijksarchief te Utrecht, kan alleen maar bewondering hebben voor de wijze waarop hij zijn onderzoekingen heeft verricht. Gelukkig zijn de omstandigheden om onderzoek te doen veel beter geworden dan in de tijd van pater Verwoerd. Er is nu een historische vereniging die dit onderzoek kan doen. Vandaar dat we nu gegevens over de proosten kunnen publiceren, die toen nog niet mogelijk waren. Hopelijk zal deze artikelenreeks over de proosten van Sint Jan er toe bijdragen dat de bewoners van de straten, die naar de proosten zijn genoemd, iets meer zullen weten over degenen naar wie hun straat is genoemd.

Geraadpleegde bronnen:

De Veldslagen van Neerwinden. Een uitgave van de Geschied- en Heemkundige Kring Landen.
 Utrechts Archief
 Rinko Wiersma. Het verhaal der Vaderlandse Geschiedenis
 Die Heimatkundliche Arbeitsgemeinschaft Braunfels e.V.
 BBC History Battle of the Boyne
 Streekarchief Vecht en Venen

Een kerkgang anno 1809

door Joop Frankenhuizen

Mijdrecht en Wilnis hebben ieder een eigen kerkgebouw voor hun gereformeerde gemeenten. Ondanks het ontbreken van eigendomsbewijzen zijn deze er in geslaagd de gebouwen en de aangelegen pastorieën ongeschonden door de Bataafse omwenteling te loodsen. Wij schreven er eerder over in de Proosdijkoerier van juni 2002. De destijds overwegend katholieke bevolking in het gebied van de rondevenen heeft het echter eeuwenlang moeten doen met schuilkerken en slaagt er pas in 1782 in om op de grens tussen Mijdrecht en Mijdrecht een nieuw kerkgebouw neer te zetten. Over deze voorloper van de huidige katholieke kerk gaat dit artikel.

Erst een wandeling

Het is 1809. We lopen langs de Heerenweg van Oudhuizen, over Wilnis naar Mijdrecht. De Herenweg is een lange dijk omgeven door water met in het midden bomen en links en rechts boerderijen waarin erg grote gezinnen wonen. Straatnamen zoals 'Dorpsstraat' bestaan nog niet. Voor plaatsaanduiding gebruikt men de namen van de boerderijen of de namen van de mensen die er wonen. In officiële stukken spreekt men van "ten noorden van de huijzinge van Piet Hemels of ten zijden van de wetering". De grens tussen de gemeenten Wilnis en Oudhuizen loopt in het verlengde van wat nu Wilnissse Zuwe heet, de grens tussen Wilnis en Mijdrecht wordt gevormd door wat nu Driehuis heet. Volgens een opgave aan de Staten van Utrecht telt de gemeente Oudhuizen dat jaar 312 inwoners: 190 gereformeerden (voornamelijk boeren) en 112 katholieken (voornamelijk veenarbeiders). Voor de gemeente Wilnis, dat toen nog samenging met Westveen, zijn dat 360 gereformeerden, 476 katholieken en één remonstrant. De gemiddelde gezinsgrootte langs de Heerenweg is zeven mensen per woning. Veelal wonen geloofsgenoten in clusters bijeen. Het Wilnissse deel van de Heerenweg is in twee grote clusters te verdelen. Vanaf de grens met Oudhuizen een cluster van 106 woningen waarin 304 gereformeerden en 162 katholieken wonen en een cluster grenzend aan de katholieke kerk met 84 woningen waarin 314 katholieken en 56 gereformeerden.

De ouwe roomsche kerk van Wilnis

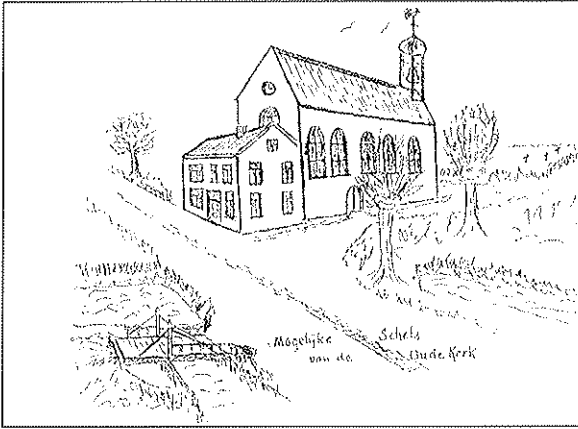
Halverwege de Heerenweg, ter hoogte van waar nu aannemer Voorbij zit, passeren we de kerkwerf. Daar stond ooit de Wilnissse schuilkerk waar de katholieke Wilnissers hun erediensten hielden. Dit blijkt o.a. uit de volgende zinsnede: EOp 2 december 1809 laat Aaltje Bezuijen, "bejaarde vrijster wonende onder Wilnis, zijnde gezond van lichaam, wél bij haar verstand en mitsdien ten vollen bekwaam om bij testament over hare na te laten goederen te disponeren." Enkele geldelijke giften gaan naar familieleden, naar de Roomsche armen van Wilnis en Oudhuizen en naar de Roomsche

kerk. Wat daarna overblijft is "een huis (hebbende voorheen geweest de ouwe Roomsche kerk) geappropriert (verbouwd) tot vier woningen waarvan de testatrice zelf eene woning occupeert (in bezit heeft) met erve en grond daartoe behorende gemerkt, oud No. 43, nieuw No. 50 staande en gelegen onder Wilnis aan de Veldzijde, (waar nu de Padmosweg loopt) bewesten Heinoomsvaart." Als tegenprestatie zal de kerk 40 jaar lang jaargetijden houden voor de familieleden van Aaltje. Met jaargetijden wordt hier bedoeld het lezen van missen ter intentie van de overledene. De kerkwerf, met daarop de tot vier woningen verbouwde kerk, komt in 1814 in het bezit van de kerk. Dan tekent Jasper de Koning een huurcontract met de katholieke kerk aan het Driehuis "voor een woning geschikt tot winkel affaire gemerkt No... staande en gelegen op de z.g. Kerkwerf onder Wilnis." De huurprijs bedraagt 22 gulden per jaar. Een andere woning wordt verhuurd aan Bart van Elzen voor 32 gulden en weer een woning aan Gijsbert van Dam voor 28 gulden. Niet duidelijk is wie dan de vierde woning huurt. Aaltje Bezuijen is dan al overleden.

De twee kerken

Verder onderweg komen we de asman tegen die met paard en askar de huizen langsgaat om haardas op te halen. Het is de as die overblijft bij het verbranden van turf en zeer goed te gebruiken in de zeepindustrie. Omdat er veel geld voor geboden wordt is een levendige handel ontstaan waarin de gereformeerde diaconieën en de katholieke arbesturen met elkaar samenwerken om een zo hoog mogelijke opbrengst voor de plaatselijke armen te verkrijgen. Tegenover de plek waar nu de Rabobank staat passeren we de plaats waar ooit een Mijdrechtse schuilkerk moet hebben gestaan. Een stukje verder, even voor een blokje met drie huizen, op Mijdrechts grondgebied, komen we tenslotte bij de katholieke kerk.

Gebouwd in 1782 toen Nederland nog een republiek was en de gereformeerde kerk staatskerk. Maar goed dat de katholieke kerkbestuurders niet in de toekomst hebben kunnen kijken, want anders zou de kerk wellicht niet gebouwd zijn. Wat is er gebeurd?

Mogelijke schets van de Oude Kerk door pater Verwoerd

In 1795 begint de Bataafse omwenteling. De republiek houdt op te bestaan en het volk neemt de macht in handen. Op 23 april 1798 neemt de nationale vergadering de grondwet aan waarin artikel 21 bepaalt: "Elk kerkgenootschap zorgt voor het onderhoud van Zijn Eredienst, deszelfs bedienaaren en Gestigten". Het is het einde van de gereformeerde kerk als staatskerk. Het leidt tot grote paniek bij de Mijdrechtse gereformeerden, want het gemeentebestuur is de taak is opgelegd om te onderzoeken of de gereformeerden ook bewijzen hebben van een particulier en wettig eigendom aan het "bij dezelve gepossedeert (in bezit genomen) wordende kerkgebouw en pastoriehuizing." Zo niet dan graag een opgave van de lidmaten woonachtig te Mijdrecht, een opgave van de lasten en de schulden van de gebouwen zoals een staat van stoelen en banken en andere bezittingen. Bovendien een staat met graven in de kerk met de koop- of huurprijzen "omme voorts door een neutrale commissie de waarde van de gemelde kerk en pastoriehuizing te doen taxeren en na wetenschap van een en ander tusschen de verschillende kerkgenootschappen omtrend gedachte gebouwen een plan van schikking te formeren en aan te bieden. Daarbij hoort ook een opgave van de reparaties de afgelopen tien jaar."

De Mijdrechtse gereformeerde kerk

Het lukt de gereformeerde gemeente niet aan te tonen dat zij de rechtmatige bezitter is van het kerkgebouw in de kom van Mijdrecht, zodat onderhandelingen tussen de katholieken en gereformeerden beginnen. De gereformeerden weten echter dat de katholieken een redelijk nieuw kerkgebouw hebben en dat die niet staan te springen om het oude en vervallen gereformeerde kerkgebouw in handen te krijgen. Langdurige gesprekken zijn het gevolg. Herhaalde malen moet het departementaal bestuur de gereformeerde gemeente manen met de gevraagde stukken te komen, maar er komt geen reactie. Wel klachten over de slechte staat van het kerkgebouw met het verzoek de reparaties op de dorpsrekening te mogen

brengen. In 1805 slaagt de gereformeerde gemeente er inderdaad in het kerkgebouw op kosten van de gemeenschap gerepareerd te krijgen. De verdragingsacties, mede gevoed door de angst bij de predikanten dat hun traktementen en pensioenen gevaar zouden lopen, lijken succes te hebben gehad. Op 5 juni 1806 legt Lodewijk Napoleon de eed van koning af. Nederland wordt een koninkrijk en de Bataafse republiek is ten einde. Veel blijft zoals het ooit was.

De Wilnise gereformeerde kerk

Net als in Mijdrecht moet de gereformeerde kerk van Wilnis ook het eigendomsrecht van het in gebruik zijnde kerkgebouw bewijzen. In tegenstelling tot Mijdrecht komen de Wilnise gereformeerden op 4 november 1798 met een overzicht waarin de staat van het kerkgebouw en het pastoriehuis worden gemeld en net als in de buurgemeente Mijdrecht willen zij met de roomsen praten over een schikking. Zij laten het echter aan het gemeentebestuur over om beide partijen bijeen te brengen. In een tweede brief gedateerd 8 november 1798 leggen de gecommiteerden tot de kerkelijke zaken der Gereformeerde Gemeente van Wilnis en Oudhuijsen alle verantwoording voor de bewijsvoering bij het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur moet maar met de bewijzen komen. Dat gebeurt niet. Ook hier wordt tijd de groter helper en zo slaagt ook de gereformeerde gemeente van Wilnis en Oudhuizen er in het kerkgebouw te behouden.

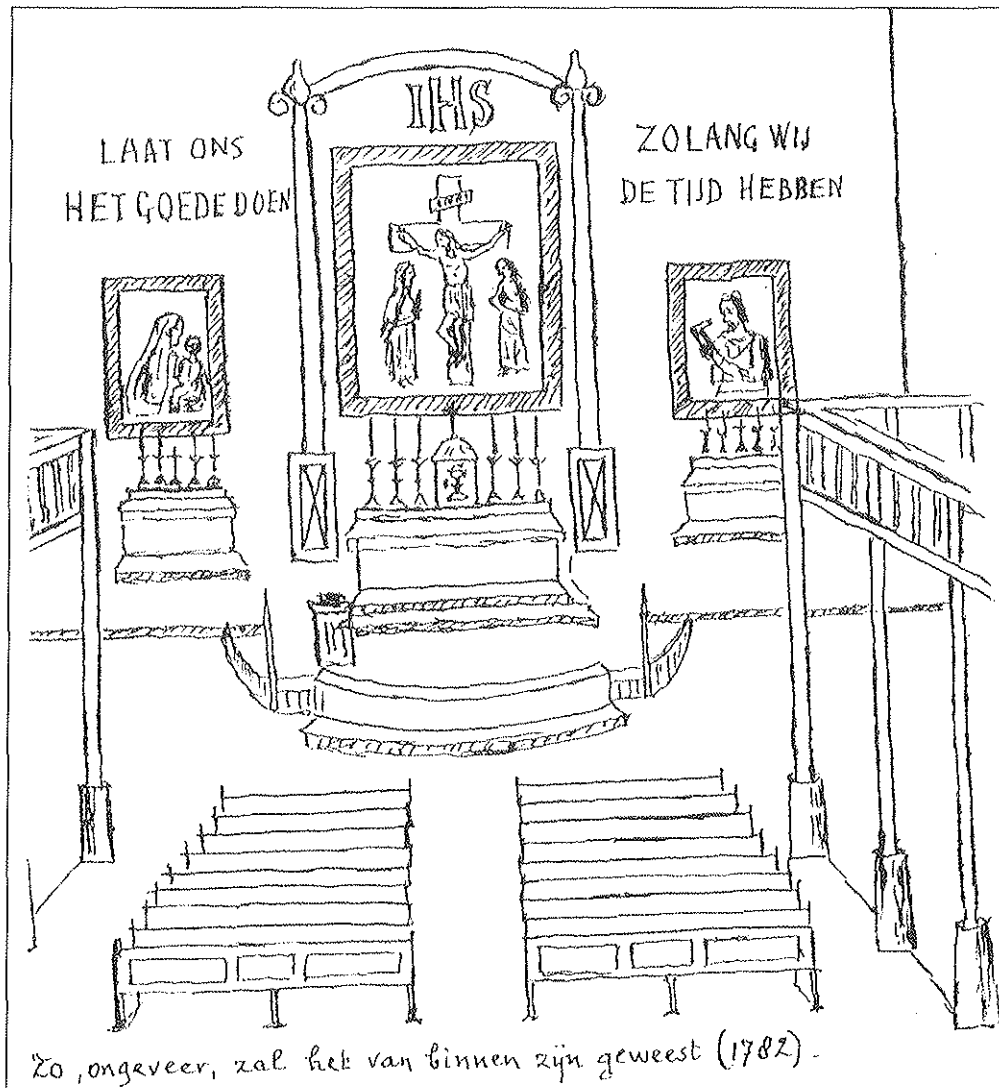
Het interieur

Van de voorganger van de huidige r.k. kerk is weinig bekend. Uit een plaatsengeldboek kan iets worden opgemaakt over de indeling en uit enkele beschreven verbouwingen kan een schets worden gemaakt hoe die kerk er ongeveer heeft uit gezien. In zijn beschrijving van de kerk en de tekeningen die hij er van gemaakt heeft, merkt pater Verwoerd op dat koster Wim Blom in 1957 de eerste steen vond waarop gebeiteld staat: "Dirk van der Geer heeft van dit Godshuis de eerste steen gelegd den 27^e junij 1780". Een reeds van vroeger bekende steen, die volgens Verwoerd eertijds tegen de doopkapel lag en nu voor de deur van de stookplaats van de verwarming van de kerk zou liggen, draagt het opschrift: "D.O.M. Neeltje de Groot, laatste weduwe van H. Voet heeft uijt iever voor de godsdienst de altaaren deezer kerk verciert. Obeijt den 13^e april 1786" Huijbert Voet was een der kerkmeesters. Hij stierf in 1782 en werd begraven op het algemene deel van het gereformeerde kerkhof in Wilnis.

Mannenbanken en vrouwenstoelen

Een plaatsengeldboek uit 1841 geeft een idee van de inrichting. De kerk begint dan te vervallen en de reparatierekeningen nemen toe. Het plaatsengeld is

Schets door pater Verwoerd

dan ook hard nodig om die rekeningen te kunnen betalen. De kerk kent mannenplaatsen en vrouwenplaatsen. De vrouwen zitten op stoelen, de mannen op banken. Vrouwen op de begane grond en mannen alleen als ze er voor willen betalen. Anders moeten ze gebruik maken van de goedkope plaatsen op een van de twee galerijen. Binnen het ijzeren hekje vóór het altaar zijn tien vrouwenplaatsen, verhuurd aan drie Mijdrechtenaren en zeven Wilnissers. De huur bedraagt vier gulden per jaar. De pastoorsmeid zit gratis. Naarmate men meer achterin wil zitten, wordt de prijs lager. Op de 12^e rij links of rechts hoeft jaarlijks nog maar 1 gulden betaald te worden. Op de 1^e bank vóór in de kerk aan de Mijdrechtse zijde zitten de zes kerkmeesters. Op de bank daarachter de vier armmeesters. De banken daar weer achter zijn voor hen die daarvoor jaarlijks drie gulden willen neertellen. Het plaatsengeld voor plaatsen op de onderste zolder ligt tussen de twee kwartjes en drie gulden terwijl die op de bovenste zolder maximaal 2 gulden moeten opbrengen.

In de pastorie, die vlak vóór de kerk staat, woont pastoor Arnoldus Stanislaus van Lakerveld (1795-

1827). In het tweede huis naast de pastorie, richting Wilnis dorp, woont herbergier Gerrit Eijzerman en daarnaast staat het huis van de grote weldoener van de kerk Hendrik van der Geer, kerkmeester. Dan volgen de huizen van Willem Bosdam, Jan van der Vaart, Jan van Zijl en de weduwe Arij Mars. Een toren heeft de kerk nog niet. Die komt pas in 1828 nadat pastoor Cornelius Hondvorst (1827-1830) Koning Willem I verzocht heeft: "Sire, de requestanten hebben goedgevonden enen koepel of toren op het kerkgebouw te plaatsen. Fondsen zijn aanwezig, Zijne Majesteit wordt om goedkeuring verzocht." Eerder had de gouverneur van de provincie hem laten weten dat een koepel op de kerk niet beschouwd kan worden als "werk van noodzakelijk onderhoud hetwelke de instandhouding van het voorzien gebouw vordert." Het lijkt erop alsof het kerkbestuur het argument 'onderhoud' heeft gebruikt om bouwvergunning en met name geld te krijgen.

In 1828 wordt besloten het orgel achter in de kerk omhoog te brengen en er onder een tweede zolder te bouwen. Het orgel, gemaakt door de befaamde

orgelbouwer Batz, stond er al langer, want in 1815 betaalt het kerkbestuur nog 150 gulden voor onderhoud. Nu staat dat orgel al lange tijd in de hervormde kerk van 's Gravenpolder in de provincie Zeeland. De balustrade van de nieuwe zolder is van "grenenhout, dik 39 streep en fraai van ingelijsten bussingen verziert." In 1830 wordt het hek vóór de kerk vervangen door een nieuw hek. Een boogvormig hek op vijf houten palen die door Jan de Vries voor 110 gulden wordt gemaakt.

Het kerkhof

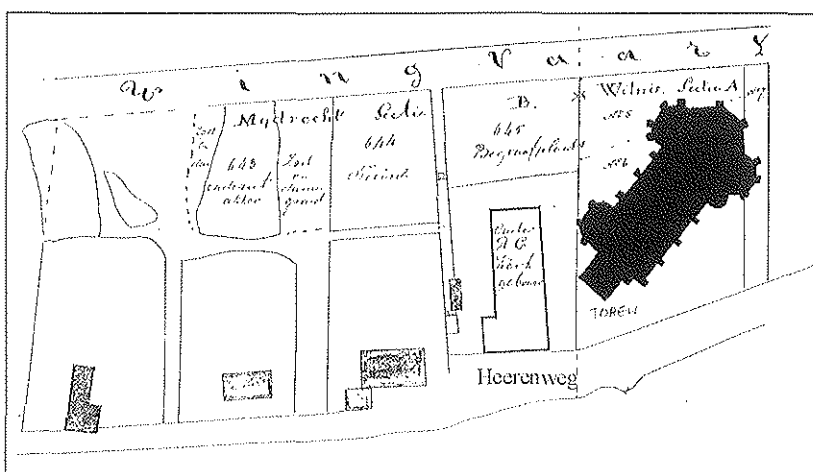
In 1828 schrijft pastoor Hondvorst dat hij, kerkmeesteren en armmeesteren hebben besloten op de "vaderlijke en minzame besluiten van onzen geëerbiedigden Monarch en Koning wegens het vergunnen om een begraafplaats voor onze Roomsche Catholijke doden te mogen aanleggen, dat wij reeds hebben aangelegd, voltooid en geheel afgemaakt."

Een groot aantal daggelders heeft aan de aanleg van het kerkhof meegewerkt. Voor hun diensten ontvangen zij 5 stuivers per dag. Zij moeten daarvoor twee schepen zand storten, de beschoeiing ophogen, 164 Italiaanse populieren planten, palen en latten zetten en het raggelhek plaatsen dat de kerk van de begraafplaats moest scheiden. De totale kosten, inclusief twee vaatjes drank, bedragen 1257 gulden. Voor het Kruis en het Christusbeeld moet 100 gulden worden betaald. Pastoor krijgt een vast traktement uit de voordelen van het kerkhof. Dit wordt vastgesteld op maximaal 36 gulden per jaar. Voor het bidden "bij het lijk in de kerk, bij de ommegang om het kerkhof en het beaarden van het lijk" krijgt hij een traktement van 30 gulden. Op 10 maart wordt met het werk begonnen en al op 19 april kunnen burgemeester Jacob Verdam van Mijdrecht en burgemeester Jacob van der Does van Wilnis het nieuwe kerkhof bezichtigen en goedkeuren. De inzegening is op 28 mei 1828. In graf nummer 1 ligt het kindje van P. Wester en Lena de Jong,

huisvrouw van Frans Bellersen. In het resterende deel van dat jaar worden op het nieuwe kerkhof 36 doden begraven, waaronder een groot aantal kinderen. In acht jaar tijds, tussen 1828 en 1836, zullen daar nog eens 446 doden bijkomen.

Schulden

In de drie jaar dat pastoor Hondvorst de leiding heeft over de kerk is er veel gebeurd. Het kerkhof is aangelegd, de toren gebouwd en de zoldering in de kerk geplaatst. Vernieuwd zijn de vensterramen in kerk en pastorie en de kerkdeur. Aan dit alles hebben de gelovigen door vrijwillige inschrijvingen, liefdegiften en anderszins bijgedragen. Pastoor Hondvorst heeft dit alles niet lang mogen overleven. Hij overlijdt op 28 juni 1830. Op 1 september 1830 wordt Henricus Johannes van Leek benoemd tot pastoor en gaat men over tot het opmaken van de lijst met schulden die de kerk heeft opgebouwd. Het gaat om ruim 3.000 gulden, voornamelijk verschuldigd aan het r.k. armbestuur te Wilnis, die de oude kerk van Mijdrecht-Wilnis voor een deel heeft betaald. Ter vereffening van die schuld wordt dan een "vrijwillige negotiatie" opgesteld bestaande uit 120 aandelen van 25 gulden. De rente bedraagt 4%. De kerkmeesters houden zich het recht voor de aandelen vroegtijdig af te lossen maar de houders hebben niet het recht terugbetaling te eisen. De looptijd van de lening is 15 jaar en elk jaar wordt 200 gulden afgelost. Opmerkelijk is dat het r.k. armbestuur van Wilnis 52 aandelen koopt en het r.k. armbestuur van Mijdrecht slechts vier. Het Wilnise armbestuur zit waarschijnlijk beter bij kas dan het Mijdrechtse. Uiteindelijk zal de lening pas in 1853, dus na 21 jaar, in zijn geheel zijn afgelost. Kennelijk hebben de armbesturen niet echt aangedrongen op terugbetaling. Het kerkgebouw houdt het uit tot 1876. Het is dan zodanig vervallen dat een nieuw gebouw noodzakelijk is en dat is het huidige katholieke kerkgebouw.

De oude kerk stond op Mijdrechts grondgebied, op de plaats waar nu de pastorie staat. Schets getekend door pater Verwoerd

Bronnen:

Rekeningen en verslagen van het armbestuur en kerkbestuur van de rk. kerk St. Johannes de Doper te Mijdrecht.

Verslagen van zittingen van het gerecht Mijdrecht

Verslagen van zittingen van de kerkenraad van de NH kerk te Mijdrecht

Aantekeningen gemaakt door pater Verwoerd

De polder Veldzijde

door J. van Vliet
bewerkt door Fred de Wit

Soms kom je in een archief iets tegen waarop je helemaal niet gerekend hebt. Dit ondervond ik toen ik in het archief van de gemeente Wilnis verhalen tegen kwam, die de oud-koster van de Nederlands Hervormde kerk in januari 1957 heeft geschreven. Of het ooit is gepubliceerd weet ik niet, en wat hij er verder mee gedaan heeft evenmin. Hij schreef onder andere ook over gebeurtenissen die hij zelf heeft meegemaakt in de jaren twintig van de vorige eeuw. Daarom is het de moeite waard om zijn verhaal aan de vergetelheid te ontrukken en te lezen hoe hij de drooglegging van de Veldzijdeplas heeft ervaren. Wanneer men meer over de plas en de droogmaking hiervan wil weten, verwijs ik naar De Proostkoerier van september 1991 waarin onze toenmalige secretaris Leo Claassen een artikel publiceerde over "Wilnis en de Werkverschaffing". Ook noem ik het proefschrift van F.H. De Bruijne, "De Ronde Venen, een Sociaal Geographische Studie van het Hollandsch-Utrechtsch Weidelandschap" uit 1939 en een scriptie van H.C. Van Neurend. Deze bronnen zijn in de bibliotheek van het Streekarchief Vecht en Venen in het gemeentehuis aanwezig.

De droogmaking van de veldzijdeplas

De plas Veldzijde is indertijd ontstaan omdat hier vroeger op grote schaal turf werd gewonnen. De turfwinning was voor veel Wilnise inwoners een bron van werkgelegenheid en welvaart. Turf en hout waren toen de enige mogelijkheden om het huis te verwarmen en om eten te koken. Stroom, gas, kolen en olie waren toen nog bij velen onbekend. De bevolking van Wilnis bestond hoofdzakelijk uit boeren en verveners. Voor de verveners was het seizoenarbeid want het werk moest worden gedaan tussen maart en oktober. In het voorjaar, als de turf uitgebaggerd moest worden, kwam men nog wel eens handen tekort. Daarom kwamen er arbeiders uit Duitsland, die niet alleen in Wilnis maar vooral in Vinkeveen werkten. Er is een tijd geweest dat de pastoor van Vinkeveen speciale kerkdiensten hield in de Duitse taal omdat de meeste Duitsers rooms-katholiek waren. Zij werden meestal ondergebracht bij de veenarbeiders in de dorpen zelf, maar ze

kookten wel hun eigen portie eten. Om half vier 's morgens stapten ze in hun bootje en voerden naar hun werk. 's Avonds tegen achten kwamen ze weer terug. Ze bakten een heel dikke spekpannenkoek, aten die vlug op en lagen al voor negen uur onder de wol. Het waren geen beroepsgrondwerkers en oefenden in hun eigen woonplaats in Duitsland allerlei beroepen uit. Er waren zelfs schoolmeesters bij. Je kunt je nu niet meer voorstellen, dat zo iets gebeurt, maar toen was het heel normaal. Het loon van de onderwijzers was erg laag en daar kwam nog bij dat de scholen in Duitsland in de zomer drie maanden gesloten waren. Geen kind ging toen naar school want ze moesten de ouders helpen bij het binnenhalen van de oogst. Vandaar dat de schoolmeesters op een andere manier probeerden iets bij te verdienen. Doordat steeds meer grond werd verveend werden de stukken land steeds smaller en de sloten breder. Tot tenslotte het hele land was weg gevend, de plas steeds groter werd en er alleen nog op wat hoge plekken, waar riet groeide de zogenoemde rietkragen ontstonden. Alleen hier en daar bleef nog een akkertje over. Toen echter in het begin van de vorige eeuw de Duitse kolen werden ingevoerd, die slechts f. 0,65 per mud (inhoudsmaat ca. 70 liter) kostten, bleef de turf onverkocht en was het met de turfveenderij gauw gedaan. Intussen was de Veenzijdeplas een prachtige gelegenheid geworden voor de liefhebbers om te zeilen en te vissen. In de loop van de tijd was de plas zeer visrijk geworden en dit trok een groot aantal hengelaars. Niet alleen uit Wilnis en omgeving maar ook uit de verre omtrek en zelfs uit het buitenland. Sommige buitenlanders brachten hier zelfs hun vakantie door. Hoewel Vinkeveen ook zijn plassen had, waren die niet zo gewild als de Veenzijdeplas. Toen de plas werd leeggemalen en het waterpeil ging zakken werd de vis naar het diepere gedeelte verdreven. Tijdens de droogmaking was de plas aan een paar beroepsvissers verpacht en dat heeft de pachters geen windcieren gelegd. Zij vingen in een

VEILING POLDER WILNIS

GROOT 550 HECTAREN

ZEER VRUCHTBAAR LAND.

De humusgronden zijn uitmuntend geschikt voor weiland, tuin- en landbouw, de kleigronden ook voor steenaarde. De landerijen zijn zeer gunstig gelegen onder de gemeente Wilnis, tusschen de dorpen Wilnis en Mijdrecht, aan de vaart en nabij de spoorweg-stations Wilnis en Mijdrecht.

De waterbouwkundige werken en machinerieën verkeeren in zeer goeden staat.

De perceelen worden geveild in kavels van 18 à 19 H.A. in combinaties en in massa.

Op Woensdag 18 Augustus 1926, des morgens om 10 uur (nieuwen tijd) in n. Nutsgebouw te M. drecht zullen de percellen ieder afzonderl. worden uitgezet en afgeslagen.

en op Woensdag 1 September 1926 op hetzelfde uur en plaats zullen ze worden gecombineerd en in massa afgeslagen.

Uitvoerige veilingsboekjes met condities en kaarten zijn verkrijgbaar bij den Notaris met de veiling belast.

D1783-60

Notaris J. F. W. J. VAN DER HEIJDEN, Mijdrecht.

HET WATERSCHAP WILNIS— VELDZIJDE.

Opbrengst ruim 4 ton

De totale opbrengst van den verkoop der landerijen aan het Waterschap Wilnis—Veldzijde, gisteren onder Not. v. d. Heijden gehouden, is f409.016. De volgende personen zijn bezitters van het Waterschap geworden:

Perecel 1. Grootte 2 H. 8 A. 50 C. H.
Ch. de Graaf, Mijdrecht;
2 tot en met 14, 230 H. 87 A. 20 C.
G. Blok, Mijdrecht;
15 tot en met 18, 9 H. 69 A. 30 C.
G. Blok, Mijdrecht.
19, 3 H. 60 A. R. J. Kooij, Mijdrecht.
20 tot en met 27 135 H. 35 A. 30 C.
A. de Vries te Zeist.
28 tot en met 36, 162 H. 45 A. 40 C.
W. Hatten-Iansen te Harmelen.

zet met twee zegens 12804 pond brasem, waarvan de kleinste minstens een pond woog. Een zegen is een vistuig bestaande uit twee vleugels, die uitlopen in een min of meer diepere zak. Aan elke vleugel bevindt zich een lange lijn waarvan door het inhalen de zegen over de grond gesleept wordt. De vis verzamelt zich dan in de zak en kan worden opgehaald. De kleinere vissen, die gevangen werden zijn over de dijk in ander water uitgezet. In 32 fuiken werd in 2 dagen totaal 1300 pond paling gevangen. De IJsselmeervissers vangen dit tegenwoordig bij lange na niet. Ook de ijssport stond in de tijd op hoog peil. Er waren vijf ijssclubs in Wilnis en als het ijs sterk genoeg was ging jongeren en ouderen en soms wel heel ouderen op de schaats. Zo lang het ijs goed bleef hield een van deze ijssclubs een wedstrijd, zodat er behalve op zaterdag en zondag voor iedereen ijspret was. Men deed aan hardrijden, schoonrijden en priksleewedstijden. En als het ijs heel sterk was aan hardsleeden met arretikers. Dat was een prachtig gezicht er soms 50 of 60 paarden over het ijs draafden. Het is wel voorgekomen dat het aantal schaatsers op 2000 werd geschat. Zij kwamen uit Mijdrecht, omdat daar meestal geen berijdbaar ijs was, maar ook uit Vinkeveen hoewel daar ook ijs in overvloed was. De plas trok namelijk veel volk omdat het daar zo gezellig was. Ook de verkopers van lekkernijen op het ijs, waaronder Dikke Sanne deden goede zaken. Ook werd er in zo'n tent wel eens stiekem een borrel geschonken maar dat mocht de politie natuurlijk niet

zien. Het is voorgekomen dat wanneer de politie verscheen er een goede bekende in de tent zat, die net deed of hij de eigenaar van de reiszak was, Sanne heel amicaal de hand gaf, en zogenaamd zijn reis vervolgde met de zak met jeneverflessen op de rug. De plas kon ook gevaarlijk zijn. Vooral als de boeren met harde wind of een storm het water moesten oversteken om de koeien te verzorgen en te gaan melken. De mist en de donkerte konden de boeren en de veenarbeiders lelijke parten spelen omdat men zich nergens op oriënteren kon. Het is gebeurd dat de mensen, die 's morgens vroeg in het donker in de boot stapten en al uren gevaren hadden, tenslotte uren later in een hoek van de polder met negen boten op een hoopje zaten. De beurtschipper is het overkomen dat hij 's nachts vanaf de brug wegvoer en de volgende morgen weer bij dezelfde brug uitkwam. Men begon in 1923 met het droogmalen en in 1926 was de plas droog. De polder werd begrensd door de tegenwoordige burgemeester Padmosweg, Molenland, Bovendijk en de Wilnisse Zuwe, waar voor langs de omgelegde Heinoomsvaart ligt. Bij de verkoop werd de droogmakerij aan drie combinaties verkocht. Het noordelijke gedeelte van 224 hectare kwam aan een combinatie van vijf personen, die uit de omgeving afkomstig waren. Het zuidoostelijke en het zuidwestelijke gedeelte, respectievelijk, 153 en 162 hectare aan vreemden. De eigenaren hielden oorspronkelijk de exploitatie zelf in handen. Op de boerderijen werden bedrijfsleiders aangesteld. Nu is de plas drooggemalen en waar vroeger de vissen zwommen en de schepen zeilden, lopen de koeien te grazen en is er een golfbaan. Men heeft wel eens beweerd dat het voor de welvaart van de gemeente Wilnis beter zou zijn geweest als de plas nooit drooggemalen zou zijn. Men gaat dan van het standpunt uit dat deze zeldzaam prachtige plas met zijn enorme visrijkdom een uitstekende gelegenheid zou zijn geweest voor de watersport en nog andere vormen van recreatie. De opbrengsten hiervan zouden voor de gemeente groter geweest zijn dan die van de drooggelegde polder. Doch dit is allemaal wijsheid achteraf. Wel is het zo dat toen de polder tot stand gekomen was, veel Wilnissers nog met heimwee terug dachten aan "hun" prachtige plas.

Veearts in Wilnis

door Jan Rouwenhorst

In de jaren '30 van de vorige eeuw is er sprake van een langdurige economische crisis in Nederland. Veel mensen worden geconfronteerd met loonsverlagingen of raken werkloos. Het is een moeilijke tijd. Dat geldt ook voor de veearts in Wilnis.

Eind 1933 geeft de grootste slager van Wilnis aan de gemeenteraad van Wilnis "met verschuldigde eerbied te kennen dat (hij) gaarne het keurgeld van koeien verlaagd zou zien". (1) Na de slacht van 50 koeien moet het keurgeld voor de volgende dieren met de helft worden verlaagd tot twee gulden per stuk.

Spekken

De 'exportslager' zou wel 500 runderen kunnen slachten, zo bericht hij de plaatselijke bestuurders. Daarbij is de niet geschreven boodschap wellicht nog belangrijker: meer slachtingen kunnen de gemeentekas spekken!

De keuringsveearts is mordicus tegen het voorstel van de slager en bestookt het college van B. en W. met papiersalvo's. Zo schrijft hij: "*Ik zie geen enkele motief (want) op geen enkele abattoir wordt de minste korting gegeven (en) het keurgeld in Wilnis is eerder aan den lagen kant.*" Volgens de veearts wordt door het voorstel moedwillige afbreuk gedaan aan het slachthuis in Uithoorn, waar het keurgeld zes gulden bedraagt voor de eerste 500 runderen die door dezelfde slachter worden aangevoerd. Daarna wordt een tarief gehanteerd van vijf gulden per stuk.

Onderzoek

Bovendien zou een verlaging van de keurgelden in Wilnis niet leiden tot een verruiming van de werkgelegenheid, aldus de veearts. "*En dan te durven voorstellen een keurgeld van twee gulden, voor welk tarief een koe zoowel levend als doot moet worden gekeurd. Het zijn voor 50% koeien waar iets aan mankeert. Alles moet minutieus nagekeken worden, veel secuurder dan bij een eerste klas slagskoe.*"

Volgens de veearts gaan de geslachte koeien naar Amsterdam, waar ze "*wederom aan een scherp onderzoek worden onderworpen door den onderdirecteur zelf. Mocht ik hier in Wilnis iets over 't hoofd gezien hebben, dan volgt rapport aan de inspecteur van volksgezondheid, met als gevolg een correctie aan (mijn) adres. En dat allemaal voor twee gulden?*"

De gemeenteraad van Wilnis besluit dat bij aanbidding van 500 of meer runderen in een kalenderjaar f 250,- restitutie plaatsvindt op het keurloon van vier gulden per dier. Een kwantumkorting dus van twee kwartjes per rund. (2)

Verplaatsingskosten

De giftige pijlen van de keuringsarts zijn weliswaar gericht op de exportslager, die pleit voor verlaging van zijn kosten, maar in feite gaat het de veearts om een duidelijke boodschap aan de lokale bestuurders. De veearts is boos. Uit de archiefstukken doemt hij op als een grootmeester in 'gecodeerde boodschappen'. Zeker als zijn materiële belangen op het spel staan. Steeds kiest de academicus voor de aanval, die hij goed camoufleert. De eigenlijke kwestie betreft namelijk het salaris voor het keuren van de slachtingen.

Het inkomen van de veearts is in 1922 bepaald op f 1250,-, zijnde 70% van de gemeentelijke inkomsten aan keurgelden. Op verzoek van de eerder genoemde slager is het keurgeld in de jaren '30 al eerder verlaagd, vanwege "*de zeer lagen prijzen van vleesch en huiden. De zeer scherpe concurrentie 't welk het mij onmogelijk maakt bij hoogen keurgeld te slachten.*" (3)

De keuringsveearts is het medio 1932 weliswaar eens met een verlaging, maar stelt dat hij niet de dupe mag worden "*daar meerdere slachtingen meerdere verplaatsingskosten meebrengt en 't toch zeker niet gevraagd kan worden voor twintig cent een kalf te keuren bij verplaatsingskosten van ongeveer vijftien cent.*" Kortom, er moet meer gekeurd worden om de geraamde opbrengst aan keurgelden te realiseren. En dat bij een ongewijzigd salaris, gerelateerd aan de situatie in 1922.

Liefde

Dat steekt. Want schrijft de keuringsarts: "*Nadien is erbij gekomen de slachterij van nuchtere kalven (bij de slager in kwestie, JR), 't geen de gemeente een aardig voordeel bezorgt, doch waarmee 't salaris van de keuringsveearts niets is verhoogd, dus wel meer werk, niet meer salaris*", aldus de brieven-schrijver, die over zichzelf schrijft: "*De keuringsarts doet echter dit vele meerdere werk met liefde voor de gemeente Wilnis. En niet alleen doet de keuringsveearts dit meerdere werk, doch hij doet 't bovendien op tijden dat hij volgens zijn instructie niet verplicht is dit te doen, dus in zijn eigen particulieren tijd. Alleen daardoor is (de slager) in staat die vele nuchtere kalveren te slachten.*" Kortom, de keuringsveearts staat altijd klaar! "*En boven en buiten deze verleende faciliteiten nog verlaging van het keurgeld?*"

Gek

Voor de goede orde rapporteert de keuringsarts nog even het bedrag van de keurgelden, die ten goede komen aan de gemeenten Vinkeveen en Wilnis. Over 1932 gaat het om ruim f 2400,--. Dat is bijna zeventienhonderd gulden boven de destijds gemaakte raming. In 1933 gaat het zelfs om meer dan f 1100,- - aan extra inkomsten voor beide gemeentes. *"(Dat) is zoo spoedig uitgedrukt, 't werk dat daarvoor geleverd moet worden is echter zéér tijdrovend en tevens secuur werk. Het getal 3000 kalveren, 75 runderen in de laatste drie maanden, zegt misschien iets meer. (...) Nu 't afgelopen jaar wéér méér werk gaf, wordt 't langzaamaan toch te gek. Ik kan natuurlijk aan dien toestand spoedig genoeg een eind maken door niet meer buiten de diensturen te keuren, maar (...) ik zou me schamen tegenover de gemeente Wilnis indien ik zóó slecht hare financiële belangen behartigde."*

Een eenvoudige rekensom leert dat de veearts over de periode 1932-1933 dus te maken heeft met een fictieve inkomstenderving van ruim f 1200,--. Voor de goede orde: een boerenknecht is in die tijd de koning te rijk met een jaarinkomen van negenhonderd gulden. Het gezin van een werkloze kostwinner wordt geacht rond te komen van een tientje per week.

Vruchten

Onderscheid moet er zijn. De keuringsarts is namelijk een man met aanzien en voor niets gaat de zon op. Hij ziet er geen been in om fijntjes de kern van de zaak toe te lichten. *"Maar al dat werk gaat in mijn particulieren tijd, met mijn particulieren vervoermiddel; twee, soms drie keer per dag moet ik naar de (bewuste slager). En de gemeente plukt doodleuk alle vruchten van die arbeid., zonder zich rekenschap te geven hoe en door wien die vruchten geogost worden. (...) Zou 't dan eigenlijk niet logisch zijn dat dezelfde maatstaf van 70% (uit 1922) gehandhaafd werd in 1933? (...) Voorstellen of een*

verzoek heb ik niet in deze. Ik vraag alleen Uwe aandacht voor deze quaestie en laat de oplossing in deze geheel aan Uw beleid over."

Korting

De brief mist z'n uitwerking niet. Het gemeentebestuur van Wilnis kent de veearts een tweetal gratificaties toe van resp. drie- en zeshonderd gulden. Aan de gemeente Vinkeveen wordt voorgesteld de bezoldiging van te verhogen met 50% van de opbrengst van de keurgelden boven de f 2200,--. Daarmee treft men Vinkeveen op de gevoeligste plek. De boodschap uit het plassendorp is veel helderder dan het water in de plassen. Men vindt de salarisverhoging overdreven, vooral omdat alle ambtenaren salarisverminderingen zijn opgelegd, vanwege de slechte economische omstandigheden. Nederland is in die tijd gedompeld in een zware economische crisis, die dan al jaren voortleept. Ook het provinciebestuur bemoeit zich met de affaire en vraagt of er geen aanleiding bestaat om op de vaste wedde een korting van 10% toe te passen. (4)

De veearts kan een potje breken in Wilnis. Zowel B en W als de raad vinden hun argumenten zo overtuigend dat ze niet ingaan op de bezuinigingssuggesties van Vinkeveen en provinciebestuur. (5) Voor de keuringsveearts geldt een andere aanpassingspolitiek dan voor de rest van Nederland.

Bronnen:

1. GAW, inv.nr. 459, rubriek 4.
2. GAW, inv.nr. 292, blz. 53.
3. GAW, inv.nr. 458, rubriek 17.
4. GAW, inv.nr. 466, rubriek 18.
5. GAW, inv.nr. 322, afschrift 813a.

Historiepapier

door Marian Sterenborg

Een groot aantal inwoners in De Ronde Venen heeft 'verzamelen' als hobby. Uit de verzamelingen is vaak een heel stuk geschiedenis af te lezen. Af en toe belichten we in de Proosdijkoerier zo 'n hobbyist.

Dit keer: De bidprentjesverzameling van Wim van der Linden.

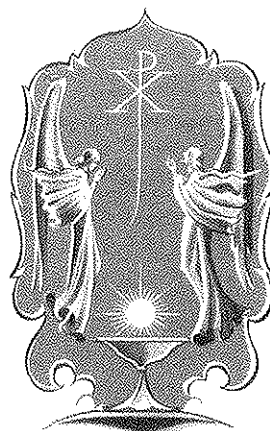
„Het begon met een kistje als verjaarscadeau.”

„Een beetje dorps houden”. Dat is het enige criterium dat Vinkeveener Wim van der Linden aan zijn verzameling bidprentjes stelt. „Er zijn landelijk een paar hele grote verzamelaars, bijvoorbeeld de paters in Eindhoven, maar ik heb er geen tienduizenden. En ik houd het alleen bij bidprentjes, dus de prentjes die uitgegeven worden bij iemands overlijden”, aldus verzamelaar Van der Linden. Zijn oudste bidprentje dateert uit 1789. Het prentje is met de hand ingekleurd. Ook met bladgoud. Nota bene heeft hij dat prentje via ruiling verkregen uit de verzameling van Kees van der Wilt, die op zijn beurt het prentje bij het oud papier vond. Zijn kostbaarste prent schat hij op vijf euro. „In het algemeen geldt hoe ouder de prenten, hoe duurder ze zijn. Maar ook geldt hoe hoger de functionaris hoe meer prentjes er bij zijn overlijden worden uitgegeven. En dat betekent dan weer dat de prijs laag is”, aldus Van der Linden. Zo zal de verzamelwaarde van het bidprentje van de paus die dit voorjaar is overleden niet hoog zijn: alleen al in Nederland zijn na zijn overlijden een half miljoen bidprentjes gedrukt en uitgegeven. Volgens Van der Linden is vooral de achterzijde van de prentjes voor genealogen interessant. „Zo heb ik ook bidprentjes uit de oorlog waarop met een omweg naar het overlijden verwezen wordt en vaak werden die ook na de oorlog uitgegeven. Vermelding ‘voor het vuurpeleton gestorven’ mocht niet in de oorlog. En dan staat er ‘ook in de beproeving werd hij trouw bevonden’ of ‘nog een kort ogenblik en ik sta voor God’. Soms ook werden de prentjes na de oorlog pas uitgegeven”.

De hobby van Van der Linden begon op zijn 28ste verjaardag toen hij een kistje bidprentjes cadeau kreeg uit de nalatenschap van de familie Van Baak in Vinkeveen. „De opbrengst van het antiek ging naar de kerk, maar ik kreeg de bidprentjes, omdat ik gezegd had dat ik dat interessant vond. Later hoorden anderen dat en kreeg ik (‘die malle verzamelaar’) nogal eens wat aangeboden. Ook plaats ik regelmatig een advertentie en ruil ik zelfs met mensen uit België.” Volgens Van der Linden zijn de bidprentjes ontstaan eind 13 eeuw toen de Franciscanen orde er mee begon met als het doel ‘het geloof zichtbaar maken’. Op de eerste prentjes stond een heilige afgebeeld aan de voorzijde en een

gebed aan de achterkant. De uitgifte vond alleen plaats bij hooggeplaatste personen zoals de paus. Pas in de tweede helft van de 18de eeuw werd het een katholiek gebruik om tot de uitgifte van een prentje over te gaan bij overlijden van burgers. Vaak waren de prentjes in de begintijd gemaakt van etsjes, die 150 jaar daarvoor in koper gezet waren. Vanaf 1850 werden de prenten genummerd en in de oorlog en direct daarna nog werd een ‘k’ op gedrukt ten teken dat er in verband met de papierschaarste toestemming was gegeven voor het papiergebruik. Van der Linden heeft een heel stuk geschiedenis aan bidprentjes bijeen. Omdat hij zijn verzameling ‘dorps’ wil houden, heeft hij juist ook veel bekende namen uit de omgeving. De prentjes bevatten voor genealogisch onderzoek belangrijke informatie over overledenen, zoals datum van geboorte, overlijden, geboorteplaats, overlijdensplaats, plaats van begraving of crematie en geven soms ook informatie over de sociale en economische achtergrond met vermelding van beroepen en functies. „Ik hoop niet dat mensen ze weg gooien na verloop van tijd. Want dat gebeurt nog maar al te vaak”, aldus de verzamelaar, die met veel plezier regelmatig zijn dikke boeken doorneemt, waar hij de prentjes op jaartal in opgeborgen heeft.

De historische vereniging houdt zich aanbevolen voor foto's, brieven, kranten of ander historisch oud papier dat een plaatsje kan krijgen in het archief van de vereniging of waarvoor de leden verzamelaars weten. Dus voor wie opruimt: denk eerst even aan de Proosdijlanden!

Bisschop Koenraad

door Fred de Wit

In de Mijdrechtse Bisschop Koenraadstraat wonen ongeveer 75 gezinnen. Wanneer men bij een willekeurige woning aanbelt, en vraagt wie deze bisschop is, zullen de meeste bewoners het antwoord schuldig zullen blijven. Vrij logisch want het is al bijna 1000 jaar geleden dat hij heeft geleefd. Koenraad sloot in het jaar 1085 een overeenkomst over gebiedsruil met proost Anselmus van het kapittel van Sint Jan, waarbij het gebied van het huidige Mijdrecht en Wilnis in handen kwam van het kapittel. Dit is de aanleiding geweest om een straat naar deze Utrechtse bisschop te vernoemen.

Bisschop van Utrecht

In 1085 maakten de Lage Landen deel uit van het Duitse Rijk dat door de Duitse koning Hendrik IV, die zich ook keizer van het Heilige Roomse Rijk noemde, werd bestuurd. Utrecht was de hoofdplaats van een gelijknamig bisdom. De paus had in die tijd weinig invloed op de benoeming van bisschoppen. Zij werden aangesteld door de keizer, die hen ook grote delen van zijn rijk te besturen gaf. Het gebied waarover de bisschop ook de wereldlijke macht had heette een "Sticht". Het "Sticht Utrecht" bestond uit de tegenwoordige provincies Utrecht, Overijssel, Drente en de stad Groningen. Het bisdom Utrecht, waarover de bisschop de geestelijke macht had, was veel groter. Ongeveer het huidige Nederland boven de grote rivieren. Hier had de bisschop alleen zeggenschap in geestelijke zaken. In 1073 was Gregorius VII tot paus gekozen. Deze daadkrachtige figuur stelde allereerst het celibaat voor priesters verplicht en publiceerde in zijn "Dictatus Papae" 27 stellingen waarin hij de absolute macht van de paus binnen de kerk tegenover de bisschoppen, en buiten de kerk tegenover de wereldlijke machthebbers, waaronder Hendrik IV vaststelde. In het Heilige Roomse Rijk bezaten de bisschoppen en abten veel land, waaronder het bisdom Utrecht, en de keizer was er dus alles aangelegen om de bisschoppen zelfs aan te stellen. Toen in 1076 bisschop Willem van Utrecht plotseling overleed, benoemde Hendrik onmiddellijk een man op de Utrechtse bisschopszetel, van wiens toewijding hij verzekerd kon zijn. Het werd Koenraad, een geboren Schwaab, kamerheer van de aartsbisschop van Mainz en een van zijn vroegere leermeesters. Een conflict tussen Hendrik en Gregorius kon dus niet uitblijven. Dit liep zo hoog op dat de paus de keizer in de kerkelijke ban deed en hij dus de sacramenten niet meer mocht ontvangen, met als gevolg dat de bisschoppen en andere onderdanen een groot probleem hadden. Wie moesten ze gehoorzamen? De paus of de keizer die zelfs de paus wilde afzetten? Hendrik zag de twijfels bij de hogere geestelijkheid en ging in januari 1077 naar de plaats Canossa in de Apennijnen, waar de paus toen verbleef, om hem vergiffenis te vragen en van de kerkelijke ban te ontslaan. De paus liet hem drie dagen lang vergeefs in de kou aan de deur van het kasteel kloppen, liet hem uiteindelijk binnen, en

onthief hem van de kerkelijke ban. In ons taalgebruik komt daarom de uitdrukking voor als iemand zijn ongelijk moet bekennen en daarbij zwaar vernederd is: Hij moest de gang naar Canossa maken.

Bestuurder en Veldheer

Direct na zijn benoeming begon Koenraad met de herbouw van de afgebrande kerk van het kapittel van Sint Pieter. De brand was ontstaan tijdens het verblijf van de keizer te Utrecht in 1076 door onoplettendheid of baldadigheid van zijn gevolg. Als vergoeding schonk de keizer het landgoed Bruoche aan de kerk. Koenraad was ook een veldheer. Zijn voorganger, bisschop Willem, had een versterking in IJsselmonde laten bouwen die door de Hollandse graaf Willem V en zijn stiefvader Robert de Vries werd bestookt. Koenraad snelde er heen en nam de verdediging op zich. Ook geestelijken streden mee aan Koenraad's zijde. De proost van Deventer, een priester van de Sint Salvatorkerk te Utrecht en ook andere geestelijken sneuvelden in dit gevecht. Helaas moest Koenraad de versterking aan de Hollandse graaf overgeven. Koenraad heeft zich tijdens zijn periode als bisschop van Utrecht vooral als een adviseur van de Duitse keizer gedragen. Ook in de moeilijke periode toen Hendrik door de paus in de kerkelijke ban werd gedaan en de meeste rijksvorsten en bisschoppen hem in de steek lieten. Tijdens zijn bisschopsambt werd het aanzien van het Sticht aanmerkelijk verhoogd en werden de bezittingen uitgebreid. Hij kwam echter op een treurige manier aan zijn einde. Hij werd, nadat hij 's morgens op 14 april 1099, de mis had gelezen in zijn bisschoppelijk verblijf vermoord. Men vermoedt dat de moordenaar het werktuig was van Egbert, de Markgraaf van Meissen. Egbert was in het bezit gekomen van de Friese graafschappen Stavoren, Oostergo en Westergoo. Maar dit was hem ten behoeve van Bisschop Koenraad door keizer Hendrik bij herhaling afgenomen. Het lichaam van Koenraad werd in het schip van de Utrechtse domkerk begraven en op 23 maart 1421 naar het koor overgebracht. Overigens werd toen ook beweerd dat een van Koenraads kanunniken de moord zou hebben gepleegd.

Legende

In de Wereld Volksverhalen Almanak van de Stichting Beleven staat de volgende legende over Bisschop Koenraad.

De Stichting Van Amsterdam

Op het eerste stadszegel van Amsterdam zijn twee personen en een hond te zien. Volgens de overlevering zijn zij verantwoordelijk voor de stichting van Amsterdam. Een van de twee personen in de kogge (een kogge is een Fries schip uit de 10^e-15^e eeuw, kort en breed, hoge steven met een mast (fdw) is Koenraad, bisschop van Utrecht. Doordat graaf Egbert uit de gratie was gevallen bij keizer Hendrik, had Koenraad de macht over de Fries landen gekregen. Incognito ging Koenraad met een bootje naar Friesland, om daar eens poolshoogte te nemen. Tijdens de reis veranderde het weer plotseling en het scheepje van Koenraad zonk vlak voor de kust van Stavoren. Koenraad kon de wal bereiken. Daar werd hij opgewacht door een bende ruwe kerels. Zij hadden gezien hoe het scheepje zonk en hoe Koenraad had gevochten voor zijn leven, maar hadden geen hand uitgestoken. Argwanend werd hij door de Friezen bekeken. Zij hadden van de machtsovername gehoord en waren daar niet blij mee. Keizer Karel de Grote had hen namelijk indertijd het voorrecht gegeven, dat slechts een Friese edelman over hen zou regeren. Ze zagen Koenraad aan voor een Utrechtse spion. Hij werd daarom bij kop en kont opgepakt en zijn handen en voeten werden gebonden. Daarna werd hij in een

oude kogge gesmeten, die aan de kade lag te verrotten. Het touw werd losgemaakt en de kogge kreeg een stevige zet. De oude boot dreef in de richting van het nog steeds woelige water. Plotseling kwam er uit de menigte een jongen te voorschijn. Hij was het niet eens met de gang van zaken en sprong de kogge achterna. Na een paar slagen is hij bij de boot en hijst zich erin. Ook zijn hond, die hem achterna is gesprongen, werd aan boord geholpen. Snel bevrijdde de jongen de bisschop, stak een spaan door het roergat en wist de boot onder controle te krijgen. Ze vaarden zo goed en zo kwaad als het kon naar Muiden om daar, via de Vecht, Utrecht te bereiken. Door het dikke wolkenpak was geen ster te zien, wat het navigeren bemoeilijkte. Als het weer licht begint te worden zien de mannen een monding van een vrij brede stroom. Ze beseffen dat ze toch niet de juiste koers hebben gevaren, maar besloten toch aan land te gaan. Met de vaste grond onder de voeten stelde de jonge Fries zich voor als Wolfger. De bisschop bood uit dankbaarheid Wolfger een goede baan aan bij hem in Utrecht, maar Wolfger besloot om te blijven waar ze geland waren en zich daar als visser te vestigen. Want terugkeren naar Stavoren durfde hij niet omdat hij Koenraad geholpen had. Daarop voorspelde de bisschop dat op die plek een stad zou ontstaan, die over de hele wereld vermaard zou worden, en ooit kroondraagster van Europa zou worden.

Geraadpleegde bron: P.H. Witkamp Geschiedenis der Zeventien Nederlanden 2^e deel

Marickenland heeft weinig te maken met Demmerik.

door Joop Frankenhuizen

Veel inwoners van de gemeente De Ronde Venen kennen de namen Parklandschap en Veenzijde 3b. Tenminste als ze destijds de kranten hebben gelezen en geprobeerd hebben te begrijpen wat gemeente en provincie nu precies van plan zijn met die stukken grond links en rechts van Ir. Enschedeweg even ten noorden van Wilnis. Sinds 28 juni 2005 zijn die namen door de gemeente De Ronde Venen vervangen door Marickenland en Marickenzijde. Te zijner tijd zal de Wilnissse wijk Veenzijde IIIA ook de naam Marickenzijde krijgen.

Waar komt die naam vandaan?

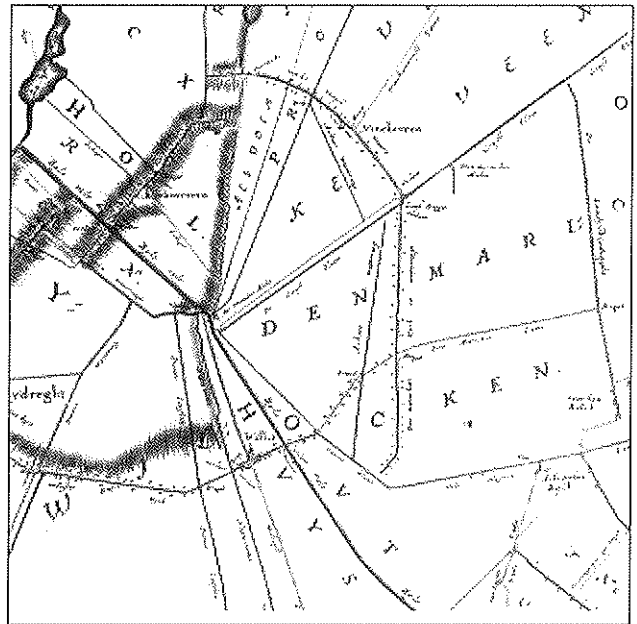
Daarover is veel commotie ontstaan. De website van de gemeente vermeldt: "De namen Marickenland en Marickenzijde zijn plaatsgebonden en symboliseren de aandacht voor een cultureel en historisch interessante periode van spectaculaire landschapsbouw (de cirkelvormige venen). Het land dat globaal ten oosten van de N212/Hoofdweg en het vroegere tracé van de sloot de Bijleveld lag, werd in de Middeleeuwen Den Maricken genoemd. Vanuit de brug over de Bijleveld ter hoogte van het kruispunt met de Geuzensloot ontsprong Den Maricken Zuwe die in oostelijke richting aansloot op de Ter Aase Zuwe. Van Den Maricken zijn namen

als Demmerik en Denemarken afgeleid. Den Maricken is zeer waarschijnlijk afgeleid van Sint-Marie, één van de voormalige kapittelkerken van Utrecht van waaruit het Ronde Veense grondgebied onder leiding van kanunniken (kerkbestuurders) is ontgonnen", aldus de website van de gemeente.

Als men dan de verschillende kaarten bekijkt die het gebied aanduiden dan blijkt dat de naam Denmaricken alleen maar te zien is op een enkele getekende kaart uit 1687 uitgegeven door het Hoogheemraadschap Rijnland. (niet Amstelland!) Andere kaarten noemen dezelfde streek Denmercken (1623), Demmerick (1696) en Denmarcke (1700). In

geen enkel document ben ik ooit de naam Denmaricken tegengekomen. Wel de woorden "een tijnsken up Deenmarke" in het repertorium op de Stichtse leenprotocollen uit 1394. Daarnaast is het op de kaarten aangegeven gebied een heel ander gebied dan wat de gemeente nu aangeeft met "globaal ten oosten van de N212"

Om nu Marickenland gelijk te stellen aan Demmerik (Denmaricken) en te zeggen dat Marickenland (zonder Den) plaatsgebonden is en een historische binding met de streek heeft, gaat sommigen iets te ver. Vandaar de commotie. Immers door een deel van een woord weg te laten verandert de betekenis van dat woord. Marickenland is heel wat anders dan Denmaricken en heeft ook niets te maken met het kapittel St. Marie. Of zou dat kapittel ooit St. Maricken hebben geheten? Waar is de bron dan?

Deel van een kaart zoals gepubliceerd op de gemeentelijke website

Jammer dat nog nooit een historicus de moeite heeft genomen de rol van de Utrechtse kapittels, in relatie met onze streek, verder uit te zoeken. De rol die het kapittel St. Jan heeft gespeeld is redelijk duidelijk beschreven. De rol van het kapittel St. Marie is nog steeds erg duister en zeker waar het delen van het grondgebied van Vinkeveen betreft.

25 jaar geleden begon de herindeling

Een verhaal over een ongewenste eenwording

door Joop Frankenhuizen

Het samenvoegen van gemeenten is van alle tijden. Vijftig jaar geleden, in 1980, waren de rondeveense dorpen aan de beurt. Hieronder volgt het begin van een verhaal dat straks in een aparte uitgave een overzicht geeft van wat er allemaal achter de schermen gebeurde alvorens in 1989 de samenvoeging tot stand kwam en waaruit zal blijken dat er van het oorspronkelijke doel maar bitter weinig is overgebleven.

Het gaat over de samenvoeging van de gemeenten Mijdrecht, Vinkeveen-Waverveen en Wilnis, nu al weer 25 jaar geleden begonnen. Wie herinnert zich nog het jaar 1980 toen de eerste plannen naar buiten kwamen en de tien jaar daarna toen de van boven opgelegde samenvoeging tergend langzaam op gang kwam. De lokale kranten berichtten er over, maar dat waren allemaal momentopnamen. Het hele proces is nooit in één keer in beeld gebracht. Reden waarom ik nu, 25 jaar nadat de eerste schokken voelbaar werden, de lezer een overzicht wil geven van dat proces van beoogde eenwording. Om dit te kunnen realiseren heb ik een groot aantal documenten uit de periode 1979-1989 doorgenomen. Omdat publicatie van documenten een onleesbaar geheel tot gevolg zal hebben is volstaan met een samenvatting van delen uit die documenten met hier en daar een geciteerde opmerking waar die voor handen was.

Het gaat dan om vergaderverslagen, genotuleerde uitspraken en meningen van bestuurders, raadsleden, gedeputeerden, statenleden en betrokkenen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, die toen de drie gemeenten, de provincie Utrecht en het rijk vertegenwoordigden. Dit alles in chronologische volgorde omdat alle gebeurtenissen tijdsafhankelijk zijn. Het is een verhaal geworden van bestuurders en volksvertegenwoordigers die met niet nalatende ijver argumenten uit de kast halen om bestuurlijke veranderingen door te drukken of tegen te houden. Daartegenover staan de inwoners die het allemaal gelaten over zich heen laten komen omdat ze heel andere doelen voor ogen hebben.

Terugblik

Het is 1 mei 1798. De Bataafse omwenteling is uitgewoed. Lokale bestuurders hebben plaats moeten maken voor representanten van het volk en in één klap zijn de gerechten Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen,

Demmerik, Waverveen en Waveren-Botshol-Ruige Wilnis gemeenten geworden. Drie jaar later volgen de eerste samenvoegingen en scheidingen. Mijdrecht blijft Mijdrecht, maar het arme Wilnis heeft het naburige en rijke Oudhuizen er bij gekregen en dat gaat niet goed. De nieuwe gemeente blijkt niet levensvatbaar en twee jaar later scheidt Oudhuizen zich af. Dit duurt tot 1811 wanneer beiden weer samen gaan. Oudhuizen samenvoegen met Wilnis blijft een hachelijke zaak. In 1818 gaan beide gemeenten weer uiteen. In mei 1846 wil de provincie Utrecht eindelijk eens weten hoe de gemeente Oudhuizen denkt over het samengaan met Wilnis. Geen denken aan, stelt de gemeenteraad. Wij behoren over het algemeen tot de gegoede boerenstand terwijl Wilnis meest veenlieden heeft die tot de "middelstand" behoren en bovendien veel armen en minvermogenden telt. Dit geldt ook voor een eventueel samengaan van Wilnis met Mijdrecht. Ook daar is Oudhuizen de grote dwarsligger. "Mijdrecht is de grootste gemeente en dat betekent dat het bestuur daar dan zal moeten resideren. Daarnaast wordt Wilnis dan bezwaard met de dorpsstraten en lantaarns die Wilnis niet heeft en... Mijdrecht heeft naast vermogende ingezetenen en "middelbaar gegoede burgers" ook veel armen. De 412 inwoners tellende gemeente Oudhuizen kan op zich zelf staan zeker omdat in het boerenbedrijf veel meer toekomst zit dan in de veenderij." stellen de Oudhuizenaren. De ommekomst komt in 1851 met de nieuwe gemeentewet van minister Thorbecke en de komst van een nieuwe burgemeester. Hij heet J.G. de Voogt, is 25 jaar oud en krijgt Mijdrecht, Wilnis en Oudhuizen onder zich. Een samenvoeging afwijzen kan niet meer. Volgens Thorbecke dienen gemeenten, die niet ten minste 25 kiesgerechtigden op de been kunnen brengen, te worden samengevoegd met andere gemeenten. Op 24 juli 1857 houdt de raad van Oudhuizen zijn laatste raadsvergadering. Burgemeester De Voogt deelt mee dat vereniging met de gemeente Wilnis een feit is. Daarmee komt een eind aan 50 jaar Oudhuizen's verzet.

In Vinkeveen en Waverveen liggen de zaken rond het begin van de 19^e eeuw iets anders. In 1811 gaan de goeddeels afgegraven en door water omgeven gemeenten Waverveen en Waveren-Botshol-Ruige Wilnis over in de gemeente Waveren-Waverveen. Het wordt een moeizame relatie, gevoed door de gevolgen van alsmaar doorgaande verveningen en de steeds meer door water overspoelde wegvallende grenzen. Een jaar later, in 1812, gaan de buurgemeenten Demmerik en Vinkeveen in elkaar over en vormen de gemeente Vinkeveen. Het invloedrijke Demmerik onderwerpt zich aan het even grote, maar armlastige Vinkeveen. Het gaat

goed tot 1841 wanneer, door slechte economische omstandigheden gedwongen, de gemeenten Vinkeveen en Waverveen-Waveren onder leiding van de Waverveense burgemeester Jan Wesselsz samengaan onder de naam Vinkeveen-Waverveen.

Tijd voor opbouw

De verveningen (lees: turfwinning) en later de droogmakerijen zijn door de gemeenten Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen-Waverveen elk op een eigen manier uitgevoerd. De gevolgen zijn er dan ook naar. Mijdrecht is wat dat betreft altijd in het voordeel geweest. De vroeg begonnen verveningen hebben geleid tot vroeg droogmakingen. De polders van de eerste twee bedijkingen zijn door de energieke manier van werken van de Mijdrechtse bestuurders (de families Verdam en Van Wieringen) al in 1856 drooggemalen, waarna Mijdrecht kan beginnen met de opbouw van het gebied en de nadruk leggen op het vestigen van industrie. Rond die tijd moet de droogmaking van de polders rond Waverveen en Vinkeveen nog beginnen. In 1864 staan in Waverveen nog elf huizen. De rest er omheen is water. De vervening van het nog overgebleven land is in volle gang en trekt steeds meer mensen aan. Goed voor de lokale economie zou men denken, maar zo werkt dat niet in een tijd van oppermachtige en invloedrijke veenbazen. Ondanks de vaak grote hoeveelheden opgebaggerde turf klaagt de gemeente Vinkeveen-Waverveen steen en been en moet de armenzorg in de wintermaanden regelmatig bijspringen. Tussen 1851 en 1889 arriveren in de gemeente 6715 gastarbeiders en vertrekken er 6200. Zij die vertrekken nemen hun spaargeld mee naar het thuisland. 515 gastarbeiders uit die periode zijn gebleven. Het aantal inwoners in die zelfde periode stijgt van 2008 naar 3758. Ergo in vier jaar tijd een groei van 750 inwoners waarvan 515 (=ca. 68 %) door immigratie.

Het droogmaken van de polder Groot Mijdrecht Noord met daarin de bijna verzonken dorpen Waverveen, Waveren, Botshol en Ruige Wilnis begint in 1870 en is in 1877 klaar. In 1890 blijkt de mislukking: de grond blijkt niets waard en met die mislukking moet de gemeente Vinkeveen-Waverveen maar proberen te leven. Tot 1900 blijft de veenderij voor de helft van de bevolking van Vinkeveen en Waverveen de grootste werkgever. Daarna loopt de turfwinning terug en moet de gemeente zich op andere middelen bezinnen waarvan eerst de tuinbouw en pas veel later de recreatie de grootsten zouden worden.

Wilnis heeft minder te lijden gehad van de verveningen en de droogmakerijen. Deels omdat de landbouw er altijd een grote rol heeft gespeeld en

deels omdat het dorp altijd erg op Mijdrecht is gericht geweest. Zo komt het droogmaken van de polder Wilnis-Veldzijde (aan de Padmosweg te Wilnis) pas in 1926 gereed. Het verslag van de gemeente over 1913 meldt: "De toestand van de landbouw en veeteelt is zeer gunstig. Men is begonnen met tuinbouw door het omspitten van weiland. Er zijn 3100 melkkoeien, kalveren en pinken. 600 schapen en 1200 varkens. Daarnaast zijn er 2800 kippen en 200 eenden. Nijverheid kent Wilnis niet. De kleine winkelnering is ongunstig. De inkoop is duur en goederen zijn slecht leverbaar. Van de zeven scheepswerven zijn er nog vier over."

Na de Tweede Wereldoorlog begint de wederopbouw. Mijdrecht en Wilnis, onder de burgemeesters Van der Haar en Haitsma, zoeken het in het binnenhalen van bedrijven. Vinkeveen-Waverveen, onder de burgemeesters Blom, Elsen en Bunjes proberen het met recreatie.

In 1950 komt de wet op gemeenschappelijke regelingen tot stand. Door samenwerking en daardoor grotere deskundigheid proberen gemeenten oplossingen zoeken voor grensoverschrijdende problemen. Het gevolg is een uitdijend netwerk met onderling verschillende partners en onduidelijkheden over het wie en hoe. Begin jaren zeventig probeert Binnenlandse Zaken het opnieuw. Tien jaar lang wordt er gewerkt aan een plan met 44 gewesten in plaats van de elf provincies. Dan verdwijnt het plan in de prullenbak. Iets dergelijks gebeurt met een plan voor 25 stadsprovincies. Drie decennia later zijn we terug bij af. De wet op gemeenschappelijke regelingen wordt nieuw leven ingeblazen en een golf van gemeentelijke herindelingen moet die wet nu ondersteunen. Hoe de gemeenten Mijdrecht, Vinkeveen-Waverveen en Wilnis in die maalstroom zijn meegezogen komt in een aparte uitgave.

Mijdrecht anno 1900. Van het samenvoegen met de omliggende gemeenten was nog geen sprake

De Bataafse gemeentepagina

Samengesteld door Fred de Wit

Ongeveer vanaf de samenvoeging van Mijdrecht, Vinkeveen/Waverveen en Wilnis tot de gemeente De Ronde Venen verschijnen er in één van de plaatselijke weekbladen mededelingen van het gemeentebestuur. Op deze “gemeentelijke pagina” deelt het bestuur besluiten mede die voor de inwoners van belang zijn. Ook twee eeuwen geleden werden de burgers op de hoogte gesteld van besluiten van de plaatselijke overheid. Weekbladen waren er nog niet en “couranten”, zoals de kranten toen heetten, werden alleen maar gelezen door notabelen. Weinigen konden de krant betalen en velen waren ook het lezen en schrijven niet machtig. Vandaar dat dit op een geheel andere manier gebeurde. Het was toen een roerige tijd en de municipaliteit, zoals het gemeentebestuur genoemd werd, liet alle besluiten notuleren. De tijdens de vergaderingen genomen besluiten, die gehouden werden in de hervormde kerk, werden daar aan de burgers medegegeed. Men ging dus niet alleen naar de kerk om Gods woord te aanhoren maar ook om de besluiten van de plaatselijke overheid te vernemen. Hoe zouden de mededelingen van de municipaliteit er hebben uitgezien als er toen weekbladen waren geweest? Wel, hieronder volgt een resumé, in de toenmaals geschreven taal, van een aantal besluiten die de municipaliteit tussen 1793 en 1797 heeft genomen. Bij het lezen van deze berichten zult u zich wel moeten verplaatsen in de tijd van toen. Anders kunt u bijvoorbeeld geen begrip opbrengen voor een overheid, die het toeliet dat een bijna honderdjarige vroedvrouw nog bij een bevalling assisteerde. Maar aan de andere kant zult u bemerken dat veel problemen van ruim tweehonderd jaar geleden ook nu nog heel actueel zijn.

Om de berichten te verduidelijken zijn ze achteraf voorzien van een toelichting waardoor het bericht begrijpelijker wordt. Om eenzijdigheid te vermijden zijn ze bewust niet op volgorde van datum geplaatst.

Johanna van den Boom nieuwe vroedvrouw

2 oktober 1793. Schout en gerechten van Mijdrecht hebben vastgesteld dat de gewone dorpsvroedvrouw alhier, Aaltje Bubak, door de hoge ouderdom van bijna honderd jaar buiten staat is geraakt om haar functie te kunnen waarnemen. Schout en gerechten hebben zich daarom in de noodzakelijkheid bevonden om naar een ander bekwaam voorwerp voor deze post uit zien. Zij zijn daarin geslaagd met de beroepingen daartoe van Johanna van den Boom, weduwe van Abraham van Eldik tegen een tractement van een honderd gulden 's jaars en vrijdom van buur-en consumptielasten doch onder

de verplichting alle arme en behoeftige vrouwen gratis te voorzien.

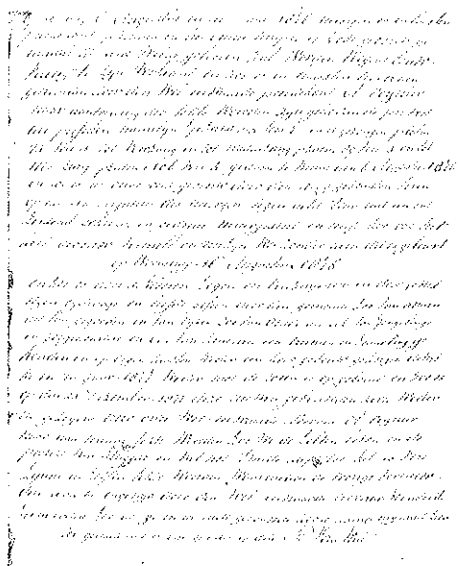
Toelichting

Tot in de achttiende eeuw was de verloskunde bijna geheel in handen van vroedvrouwen. Zij werden door de maatschappij niet erg hoog geacht en waren vaak onontwikkeld. Daarom werden zij slecht betaald. Velen konden lezen noch schrijven. Het was vooral het werk voor weduwen en lagere volkswomen. In de landelijke gebieden zoals in De Ronde Venen waren zij vaak “autodidact” en verkregen de noodzakelijke kennis en ervaring door de praktijk. Zij leerden dit door het vergezellen van andere vroedvrouwen bij bevallingen. Bij moeilijke gevallen had de vroedvrouw de plicht om een arts of chirurgijn te ontbieden, maar in de praktijk kwam hier weinig van terecht, omdat deze tijdens hun opleiding uitsluitend theoretische kennis hadden opgedaan. De sterfte onder de kraamvrouwen en de kinderen was schrikbarend hoog. Door de slechte woonomstandigheden vonden de bevallingen meestal plaats in slecht geventileerde, donkere woonruimten en onder abominabele hygiënische omstandigheden. Door het gebrek aan schoon water overleden veel vrouwen aan de zogenaamde kraamvrouwenkoorts. Rond 1850 stierven van elke 100 baby's er 25 tijdens of vlak na de geboorte. In veel plaatsen moest de vroedvrouw wel de eed afleggen. Dit had niets te maken met de kwaliteit van het werk maar wel met een heel andere reden. In het geval van de geboorte van een onwettig kind, werd de kraamvrouw, wanneer zij het al moeilijk genoeg had, vaak geprest om de naam van de verwekker van het kind te noemen. De verklaring, afgelegd in het bijzijn van de vroedvrouw, had zo meer rechtskracht, waardoor de gemeente financieel verhaal kon gaan halen bij de vader wanneer de moeder en het kind armlastig waren. De vroedvrouw werd soms ook nog ingeschakeld bij de doop van het kind omdat de ouders niet de moeite namen om persoonlijk bij de doop aanwezig te zijn en het kind door de vroedvrouw lieten brengen omdat zij weigerden de doopvragen te beantwoorden of bekend stonden als “notoirlijk profaen ende godtsloos”. De ouderdom van Aaltje Bubak roept vraagtekens op. Met de leeftijd werd in die tijd nog al eens de hand gelicht. Mede omdat het moeilijk te controleren viel als iemand van elders zich hier vestigde en zijn of haar leeftijd niet wist of wilde verzwijgen. Zelfs al zou zij de leeftijd van bijna 100 jaar gehad hebben, is het niet waarschijnlijk dat zij bij de bevalling een grote rol als vroedvrouw zal hebben gespeeld. Meestal waren er bij de bevalling veel andere vrouwen aanwezig, die inmiddels ook de nodige ervaring hadden opgedaan. Dit neemt echter niet weg dat zulke omstandigheden zich in onze tijd gelukkig niet meer voordoen.

De Wilnise kerk

Onderstaande met de hand geschreven tekst is gevonden op de binnenzijde van het schutblad vooraan in een statenbijbel, type kanselbijbel, uitgave S. van Velzen, Kampen 1868, een heruitgave van de bijbel van Hendrik, Jakob en Pieter Keur.

Op zondag 6 Augustus in het jaar 1876 smorgens is de laasten predikaatsi gehouden in het oude tempel of Gods gebouw, genaamt de kerk Welke ge(s)looten zal worden wegens bouwvallig te zijn verklaart en zoo is de laassten leerreden gehouden door den wel-eerwaarde predikant A reynier naar aanleiding der tekts woorden zijn gekoozen de profet der profeeten namelijk jezaia 55 vers 7 -en is gezongen psalm 73 -vers 1 -tot voorzang en tot middezang psalm 89 vers -1 en tot slot zang psalm 106 vers 3 gedaan te Wilnis den 6 Augustus 1876 en zoo is het oude kerk gebouw door den hoog gebouden toren op den 16 augustus des smorgens ten acht Uur met een ontzient gekraak en gedruis nedergestort en heeft zoo ook het kerk gebouw vernielt en nu zijn wee zonder kerk dit is gebeurt op woensdag 16 Augustus 1876 en zoo is door s Heeren Zegen en Voorzienigheid en door gewilligen bijdraage en liefde giften door den gemeente zoo van armen als van goeóden en van rijken zoo van oude als ook van jongelinge en jongedochters en ook van kinderen een ruimen inzameling gehouden en op eigen kossten weder een kerk gebouw gekregen dewelke in het jaar 1877 weder met de toren is op gebouwd en zoo is op den 21 Desember 1877 deze nieren gebouwd kerk weder in gezegent door onze wel-eerwaarde Leeraar A reijnier naar aan leiding der tekts woorden zoo we de zelven lezen in de provezi van Haggai en wel het tweede kapitell het 10 vers zijnde dezelfde tekts woorden waarmede de voorige verniewden kerk ingewijd door den wel-eerwaarde leeraar Henderik Henderikse zoo als ge in de nien gebouwde kerke kamer nog kunt zien Ter gedachtenis is deze getekent op dato H. Van Vliet

Handwritten text in a cursive script, likely a church record or a personal note, enclosed in a rectangular border. The text is written in Dutch and appears to be a historical record of church events, including dates and names. It is written in a dense, cursive hand typical of the 17th or 18th century.

Bestuursmededelingen

Het Rampjaar 1672 – 1673

Onder auspiciën van de Stichting Historische Reeks Breukelen komt dit najaar een nieuwe publicatie van Arie Manten uit. Manten beschrijft de zwaar getroffen Utrechtse Vechtstreek en omgeving tijdens het Rampjaar. Het boek telt ruim 300 bladzijden en circa 70 illustraties. De beschreven regio was een kerngebied in de gruwelijke oorlog. Het boek is gebaseerd op zeventiende eeuwse bronnen en geschiedkundige literatuur hierover. Een aanrader.

Marickenland

De naamgeving van het Parklandschap tussen Mijdrecht en Vinkeveen is volop onderwerp van bespreking. De inrichting van het landschap evenzo. Ook onze vereniging is betrokken bij het geheel. Een eventueel te vormen bezoekerscentrum levert mogelijkheden om de regionale geschiedenis een extra impuls te geven. Onderzoek naar deze mogelijkheden zal de komende tijd een speerpunt zijn. Zie ook de website Marickenland.nl

Lezingen en excursies

De uitstapjes naar de Stichtse Lustwarande en het voormalig kasteel Ruwiel bij Breukelen zijn een groot succes geweest. Tientallen mensen hebben hier aan deelgenomen. Door overintekening moesten we overigens helaas nogal wat mensen teleur stellen. Dat de belangstelling zo groot is sterkt ons echter in het organiseren ervan. Graag wijzen we u op de lezingen en excursies die de komende maanden op de rol staan. Genealogie, de spoorlijnen, fort Abcoude, de stelling van Amsterdam, het zijn zo maar wat voorbeelden van onderwerpen. U bent van harte welkom, ook op onze algemene vergadering van 22 november a.s.

De Heuvelrugexpress

Op donderdag 16 juni zijn we met een volle bus vanuit Mijdrecht vertrokken naar Paviljoen Beerschoten in de Bilt. We werden met koffie ontvangen en konden even genieten van de beeldtentoonstelling in het park rondom het landgoed. De bus van het Utrechts Landschap nam ons mee voor een rondtoer langs de landgoederen en buitenplaatsen gelegen langs de oude verbindingsweg die loopt van de Bilt naar Amerongen, de zgn. Stichtse Lustwarande. Via de Utrechtse Heuvelrug reden we naar het dorpje Leersum, waar we van koffie met gebak hebben genoten. Vervolgens naar Langbroek en via de Langbroekerwetering naar Driebergen-Rijssenburg, richting Zeist en terug naar Mijdrecht. We hebben veel prachtige witte landhuizen en parkbossen kunnen bewonderen. De enthousiaste gidsen Hans

en Lies Haan vertelden ons over het ontstaan en bestaan van deze karakteristieke buitenplaatsen, afgewisseld met begroeide percelen en open ruimtes. Helaas wordt ook de Stichtse Lustwarande bedreigd door de aanleg van wegen, de bouw van kantoren en achterstallig onderhoud. Maar al met al een geweldige dag!

Kasteelboerderij Ruwiel

Twee woensdagen in augustus was het woonhuis van de Breukelse historicus Arie Manten het startpunt voor een rondleiding over diverse boerderijen langs Oud Aa. Manten gaf een zeer gewaardeerde toelichting op de geschiedenis van het voormalig kasteel Ruwiel en de daarbij horende boerderijen. Zestiende eeuwse kelders, een wapengevelsteen uit 1592, een eilandje met hagen op de contouren van het voormalig kasteel. Er waren diverse niet vermoede wetenswaardigheden langs de Aa. Een verhaaltje over de cope-ontginningen rond de Boterwal completeerde het interessante relaas over een gebied zo dichtbij onze Ronde Venen, waar we vaak slechts als passanten langs snellen.

Lezing Genealogie

De heer Damveld komt op dinsdag 11 oktober een lezing/cursus geven over stamboomonderzoek (genealogie). Iedereen heeft wel eens gehoord van mensen, die hun stamboom uitzoeken. Het resultaat is sterk afhankelijk van de manier waarop zo een onderzoek wordt aangepakt. De heer Damveld zal enkele belangrijke bronnen behandelen op deze avond.

Lezing over stationsgebouwen

In aansluiting op onze ledenvergadering op 22 november komt Cock Willers een lezing houden over de geschiedenis van de stationsgebouwen langs de Haarlemmermeerspoorlijn, die in opdracht van de Hollandse Elektrische Spoorweg Maatschappij werden gebouwd. Willers heeft zich jarenlang bezig gehouden met een studie over deze gebouwen. Aan de hand van een DVD laat hij ons interessante dingen zien. Speciale aandacht krijgen natuurlijk de stationsgebouwen uit De Ronde Venen. Ook geeft hij ons een kijkje in het vroegere interieur van het prachtige toiletgebouwtje uit Mijdrecht.

Enige tijd geleden is er een tentoonstelling geweest over de regionale spoorwegstations in het Museum 'De Ronde Venen'.

De ledenvergadering en de lezing zullen gehouden worden in het Hervormd Verenigingsgebouw, Herenweg 207 te Vinkeveen. *Aanvang 20.00 uur*

Cultuurhistorische Atlas

Met unieke tijdlaagkaarten en vele luchtfoto's vertelt de atlas "Tastbare tijd" een informatief verhaal over de kenmerken en kwaliteiten van de Utrechtse landschappen en verdedigingslinies. Bijzondere aandacht wordt besteed aan hoe de provincie in de toekomst met haar culturele erfgoed wil omgaan. Een kennisbron voor inwoners van onze provincie die geïnteresseerd zijn in de rijke geschiedenis van de eigen leefomgeving.

Websites

2005 is uitgeroepen tot jaar van het kasteel. Meer informatie hierover op www.kastelen.nl. Maar ook op kastelenin nederland.com of voor kinderen op kastelen.gamegate.com is bij regenachtig weer enige tijd zinvol door te brengen. De site thematis.nl geeft toegang tot miljoenen objecten uit beeldbankbanken, kranten en archieven. Ook stamboom.nl blijft een interessante site.

Leesmap

Nu de maandagavonden in het archief weer een belangrijk ontmoetingsmoment vormen voor onze leden kan het geen kwaad nog weer eens te wijzen op de vele tijdschriften die u aldaar ook kunt inzien. Zo geven bijna al onze zusterverenigingen uit de omgeving een eigen historisch kwartaalblad uit. Of het nu gaat om Amstelveen, Woerden of om Abcoude, om Breukelen, Loenen of Nieuwkoop, er is van alles te vinden. Leuk om eens door te bladeren, interessant om in verder te lezen. Kom gerust eens binnen. Elke maandagavond vanaf 19.00 uur in het gemeentehuis in Mijdrecht.

Nieuwe leden mei-juli 2005

Dhr. J. Oudshoorn Mijdrecht
Dhr. C.J. de Zwart Wilnis
Mevr. N.H.C. De Haan Linschoten
Mevr. Patricia van Rijn Wilnis
Dhr. Schokman IJmuiden
Dhr. J.C.J. Kooyman Vinkeveen
Dhr. Th. Pieck Mijdrecht
Dhr. G.C. van Zwieten Mijdrecht
Mevr. M. Clement Mijdrecht
Dhr. E.M.A. Reurings Mijdrecht
Dhr. H.Th. Bakker Mijdrecht
Mevr. N. Verbruggen-Spelt Mijdrecht
Dhr. P.W. Goes Mijdrecht
Dhr. J. Heck Mijdrecht
Dhr. W. van Heeringen Wilnis
Dhr. R. Bos Basse-Bodeux Belgie
Dhr. W.T. Bakker Vinkeveen
Dhr. J. Stoof Vinkeveen
Dhr. G.J. de Jong Mijdrecht

Het is tijd voor maatschappelijke betrokkenheid. Het is tijd voor Rabobank Veenstromen.

Kunst, cultuur, sport en evenementen. Uw Rabobank is er altijd bij. Meedenkend en betrokken. Want als coöperatieve vereniging weten wij wat samenwerken betekent. Samen werken aan gemeenschappelijke doelen.

Kortom: Rabobank Veenstromen is er ook voor u. Behalve financiële steun, stellen wij ook andere middelen beschikbaar. Het gaat bij ons niet alleen om bankieren. Daar waar nodig dragen wij ons steentje bij aan de leefbaarheid en duurzaamheid van de lokale gemeenschap. Betrokkenheid tonen dus! Dat is het karakter van uw Rabobank.

Rabobank Veenstromen, Postbus 23, 3640 AA Mijdrecht. T (0297) 292600.

Rabobank